

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: Управління активами та пасивами підприємства за матеріалами ТОВ
«АГРОДАР-БАР», с. Міжлісся, Жмеринський район, Вінницька область

Рівень вищої освіти магістр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Назва

КВРФБС. 017095.01.04.00

Виконала: студентка II курсу, група ФБСм-21-1 _____ Надія КУДРИК
Підпис, дата Ім'я прізвище

Керівник: канд. екон. наук, доцент _____ Людмила ПРИСТУПА
Підпис, дата Ім'я прізвище

Нормоконтролер _____
Підпис, дата Ім'я прізвище

До захисту допускаю:

Зав. кафедри

д-р. екон. наук, професор

_____ Ніла ХРУЩ
Підпис, дата Ім'я прізвище

_____ 2022 р.

Хмельницький 2022

Зміст

	С.
Вступ	5
1 Загальнотеоретичні засади управління активами та пасивами підприємства	9
1.1 Економічний зміст активів та пасивів підприємства	9
1.2 Політика управління активами та пасивами підприємства	22
2 Аналітичні характеристики сучасного стану і передумов забезпечення ефективного управління активами та пасивами підприємств в Україні	32
2.1 Аналіз активів та пасивів підприємств України за видами економічної діяльності протягом 2019-2021 років	32
2.2 Діяльність ТОВ «АГРОДАР-БАР»: напрями здійснення та аналіз фінансово-майнового забезпечення протягом 2019-2021 років	39
3 Напрями підвищення ефективності управління активами та пасивами підприємства за матеріалами ТОВ «АГРОДАР-БАР»	61
Висновки	78
Список використаних джерел	81
Додатки	87

Вступ

Актуальність теми. У час сучасної гострої конкуренції в економіці суб'єктів господарювання особливу роль виконують показники фінансової стійкості, що в свою чергу збільшує роль аналізу фінансового стану підприємства. Тому щоб зберегти свою позицію на ринку, керівникам підприємства потрібно ефективно управляти активами та пасивами підприємства.

Діяльність кожного підприємства бере початок з інвестування грошових коштів, які вкладають у формування активів суб'єкта господарювання для подальшого ведення ним економічної та господарської діяльності з метою одержання позитивного фінансового результату, вони є капіталом, а отже представляють пасиви підприємства, інакше кажучи джерела формування майна.

Отже, управління активами та пасивами підприємства – один з важливих елементів для збільшення ефективності діяльності суб'єкта господарювання, оскільки раціональна розробка та застосування підходів в управлінні активами та пасивами забезпечить надійну та стабільну фінансову стійкість, кредитоспроможність, а також інвестиційну привабливість суб'єкта господарювання. Техніка управління активами та пасивами підприємства в певній мірі складна, адже охоплює створення та впровадження загальногосподарської стратегії розвитку, а саме: виробничої, фінансової, інвестиційної. Управлінцям підприємства необхідно відслідковувати і аналізувати динаміку та структуру активів та пасивів, а також покращувати систему прогнозування та планування на підприємстві для того, щоб досягти найкращих результатів діяльності. Тому, дослідження системи управління активами та пасивами на підприємстві на сучасному етапі розвитку є вкрай актуальним та потрібним для того, щоб забезпечити стійке та ефективне функціонування підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню питань сутності, ролі та управління активами та пасивами присвячено чимало наукових праць вчених-економістів, а саме: Бланк І. А., Басовский Л. Є., Лапшина В. Б., Павленко І. М., Швидаренко М. В., Крамаренко О.Г., Коваленко Л.О., Причепка І.В, Шпак Н.З. та інші. Проте, незважаючи на великий науковий доробок вчених щодо управління активами та пасивами, все ж відсутній чіткий механізм, який дозволив би фінансовим менеджерам приймати правильні та ефективні рішення щодо управління активами та пасивами підприємства. Тому це питання потребує дослідження та розвитку як з теоретичної, так і з практичної сторони.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування й удосконалення концептуальних засад, визначення базових організаційних складових та оптимізації використання методичного забезпечення для удосконалення управління активами та пасивами підприємства в умовах сучасного конкурентного середовища.

Для досягнення даної мети наукового дослідження потрібно вирішити такі завдання:

- з'ясувати економічну сутність термінів «активи» та «пасиви», визначити їх склад та види;
- дослідити теоретичні базиси політики управління активами та пасивами підприємства;
- проаналізувати стан активів та пасивів підприємств України за видами економічної діяльності протягом 2019-2021 років;
- провести аналіз діяльності ТОВ «АГРОДАР-БАР», здійснити аналіз фінансово-майнового забезпечення підприємства протягом 2019-2021 років;
- визначити напрями підвищення ефективності управління активами та пасивами підприємства за матеріалами ТОВ «АГРОДАР-БАР».

Об'єктом дослідження є процес управління активами та пасивами підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні, організаційні, методичні та практичні аспекти управління активами та пасивами підприємства в умовах сучасного конкурентного середовища.

Методи дослідження. Протягом написання кваліфікаційної роботи використано такі методи наукового дослідження: індукція, дедукція, аналіз, синтез, узагальнення – для обґрунтування теоретичних аспектів управління активами і пасивами підприємства; формалізація, порівняння, статистичний, графічний та аналітичний методи – для аналізу практики управління активами і пасивами підприємства; узагальнення, прогнозування – для визначення напрямків підвищення ефективності управління активами та пасивами підприємства та інші.

Інформаційна база дослідження – підручники; навчальні посібники; методичні матеріали економічної та фінансової літератури; публікації в наукових виданнях і збірниках; монографічні дослідження; закони України та нормативно-правові акти; статистичні дані державної служби статистики; фінансова звітність ТОВ «АГРОДАР-БАР» та інша інформація, у якій досліджується питання управління активами та пасивами підприємства.

Наукову новизну кваліфікаційної роботи визначають наступні положення: удосконалено:

– концептуальні засади управління активами і пасивами підприємства, шляхом визначення та конкретизації змістового і структурного наповнення, етапності дій щодо управління необоротними та оборотними активами, пасивами підприємства за матеріалами ТОВ «АГРОДАР-БАР», що дозволяє розвинути організаційне забезпечення політики управління активами та пасивами вітчизняних підприємств відповідно до умов сучасного конкурентного середовища;

дістали подальшого розвитку:

– загальнотеоретичні основи управління активами і пасивами підприємства шляхом конкретизації змістових характеристик й уточнення тлумачень понять «активи» та «пасиви», узагальнення та доповнення

класифікаційних ознак активів, власного та позикового капіталу, обґрунтування структурно-функціонального складу активів та пасивів і структуризації основних складових у відповідності до розділів фінансової звітності.

Основні положення дипломної роботи відображено у 2 наукових статтях загальним обсягом 0,46 друк. арк.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовані на:

– III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (16 листопада 2022 року) м. Хмельницький ХНУ [30];

– II Міжнародній науково-практичній конференції «Домінанти розвитку HR-інжинірингу, економіки і бізнесу у XXI столітті в умова перманентної трансформації національної і світової економік» (17-18 листопада 2022 року) м. Хмельницький ХНУ;

– VII Міжнародна науково-практична конференція «Theoretical methods and improvement of science» (12-14 грудня 2022 року) м. Бордо, Франція [31].

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дипломної роботи становить 86 сторінок (без додатків). Вона містить 14 таблиць, 20 рисунків, 4 додатки та списку використаних джерел із 47 найменувань.

1 Загальнотеоретичні засади управління активами та пасивами підприємства

1.1 Економічний зміст активів та пасивів підприємства

Активи є базою здійснення економічної та господарської діяльності будь-якого підприємства. Вони представляють собою майно суб'єкта господарювання у різних видах, яке формується за рахунок вкладеного в них капіталу. Активи кожного підприємства мають чітко відповідати обсягам та сфері господарської діяльності підприємства. На сьогоднішній день в науковій літературі існує чимало визначень поняття «активи», у таблиці 1.1 наведені деякі основні з них.

Таблиця 1.1 – Підходи до визначення поняття «активи»

Автор	Визначення, джерело
1	2
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	«Активи – ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому» [33].
Школьник І.О.	«Активи – ресурси, які перебувають у розпорядженні підприємства і використання яких веде до збільшення економічних вигод у майбутньому» [46, с.139].
Крупка М. І., Ковалюк О. М., Коваленко В. М.	«Активи – це майно в матеріальній і нематеріальній формах, придбане підприємством за власні або позичені кошти, що перебувають у його розпорядженні та призначені для використання у фінансово-господарській діяльності з метою отримання економічних і соціальних результатів та прибутку» [16, с.151].
Кнейслер О. В., Квасовський О. Р., Ніпіаліді О. Ю.	«Активи підприємства – це економічні ресурси у вигляді майнових цінностей, які використовуються в господарській діяльності з метою отримання прибутку, а відповідно нарощування фінансового потенціалу підприємства, зростання його ринкової вартості та підвищення добробуту власників» [14, с. 154].

Кінець таблиці 1.1

1	2
Бланк І. О.	«Активи – контрольовані підприємством економічні ресурси, сформовані внаслідок інвестованого в них капіталу, які характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю і здатністю генерувати дохід, постійний оборот яких у процесі використання пов’язаний з чинником часу, ризику та ліквідності» [1].
Чебанова Н. В.	«Активи – сукупність матеріально-речових та інших ресурсів підприємства в грошовій формі, що відображаються в його балансі, утворюються інвестуванням капіталу, підлягають управлінню з метою одержання економічних вигод від їх використання» [44].

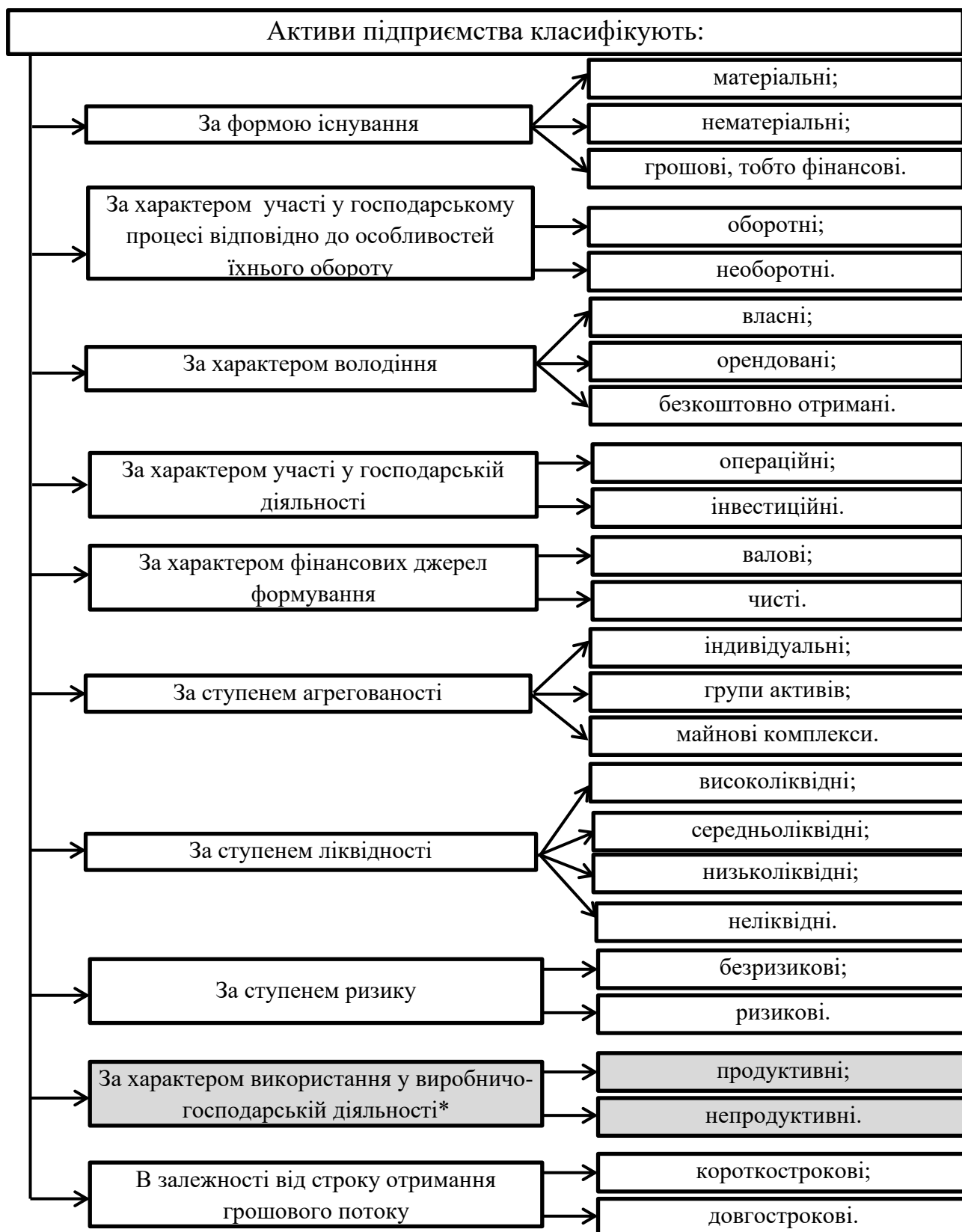
Отже, розглянувши трактування терміну «активи» у законодавстві та наукові підходи до поняття, пропонуємо власне комплексне визначення терміну: активи підприємства - це сукупність господарських засобів у матеріальній та нематеріальній формах, що формуються завдяки власним і позиковим коштам з метою одержання економічних і соціальних вигід в результаті їх використання.

Активи відзначаються балансовою вартістю, продуктивністю, а також здатністю утворювати дохід завдяки постійному обороту. До активів входять ресурси, що контролюються підприємством, використання яких обумовлює збільшення економічних вигід.

«До складу активів відносять усі матеріальні та нематеріальні активи, а також кошти, що належать підприємству на певну дату та їх розміщення і використання» [12, с. 357].

Для того, щоб ґрунтовніше з’ясувати економічну сутність поняття «активів» наведемо їх класифікацію. Активи підприємства доцільно поділити за наступними класифікаційними ознаками (рисунок 1.1):

1. Залежно від характеру участі в господарському процесі розрізняють необоротні активи (нематеріальні активи, основні засоби, довгострокові фінансові інвестиції, інші) й оборотні активи (виробничі запаси, дебіторська заборгованість, гроші та їх еквіваленти, інші).

* запропоновано автором

Рисунок 1.1 – Класифікація активів підприємства

Джерело: систематизовано автором на основі [5; 14; 17; 36 та ін.]

Отже, оборотні активи – це сукупність ресурсів в майновій та інших формах, що вкладаються в оборотні фонди і фонди обігу та обслуговують господарський процес, а також використовуються за один операційний цикл. Певна частина оборотного капіталу безперервно перебуває у сфері виробництва та має назву оборотні фонди. Їх структура складається з: запасів, незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів. Інша частина оборотного капіталу – фонди обігу, тобто капітал перебуває у сфері обігу. Сюди відносять: готову продукцію, товари, грошові кошти та їх еквіваленти, дебіторську заборгованість та інші. Необоротними активами називаються такі майнові цінності, що обслуговують господарський процес багаторазово, а також частково переносять свою вартість на товар, що створюється. У цю групу активів можна віднести: основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові вкладення, незавершені капітальні вкладення тощо. На рисунку 1.2 виокремлено переваги та недоліки оборотних та необоротних активів підприємства.

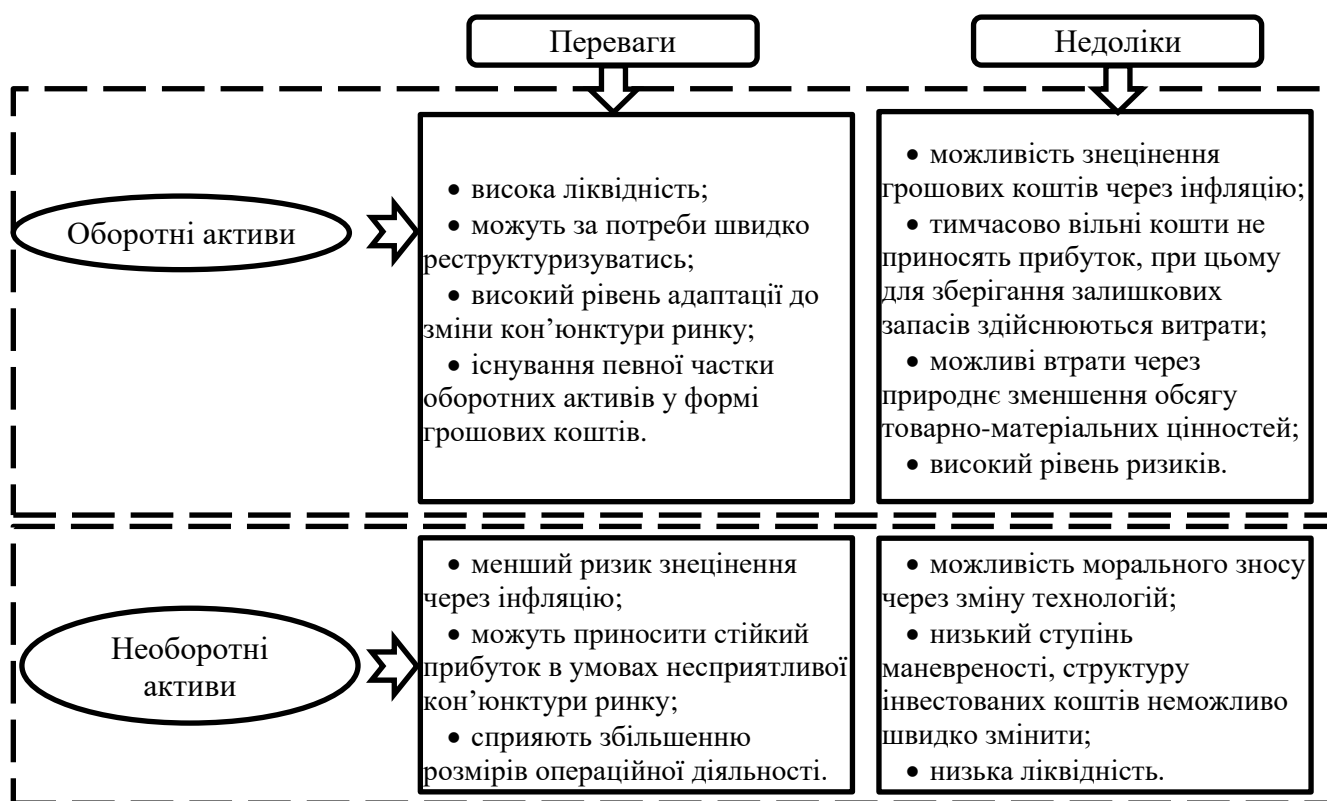

Рисунок 1.2 – Переваги та недоліки необоротних і оборотних активів

Джерело: систематизовано автором на основі [14; 27; 36]

2. Наступна класифікаційна ознака – за формою існування. Отже, розрізняють: матеріальні, нематеріальні та фінансові активи.

Матеріальні – це ті активи, що мають саме матеріальну форму, серед них можна назвати такі: основні засоби, товари, запаси тощо.

Нематеріальними активами називаються ті, які не мають фізичної форми, але приносять прибуток, тобто це права на результат інтелектуальної діяльності (гудвіл, патентні права тощо).

Фінансові активи – це сукупність активів підприємства, що представлені фінансовими ресурсами, тобто це: гроші та їх еквіваленти, цінні папери, дебіторська заборгованість, фінансові вкладення тощо.

3. Також активи за характером володіння можуть бути власними, що належать підприємству на правах власності, орендовані необоротні активи, які використовуються на підприємстві відповідно до договору оренди (лізингу) та безкоштовно отримані підприємством.

4. За характером участі у господарській діяльності розрізняють операційні та інвестиційні активи.

Операційні активи – це ті активи, що обслуговують операційну діяльність підприємства з метою отримання операційного прибутку. В основному це основні засоби та нематеріальні активи. Вони займають основне місце у складі необоротних активів, адже безпосередньо приймають участь у процесі створення продукції.

Інший вид активів – це інвестиційні, тобто активи, що на підприємстві забезпечують інвестиційний процес, сюди входять: довгострокові фінансові вкладення, незавершені капітальні вкладення тощо.

5. Наступна різновидність активів саме за характером фінансових джерел формування. Виділяють валові та чисті активи. Валовими активами можна назвати майно (активи) підприємства, що формуються за рахунок як власних, так і залучених коштів. А чисті активи, в свою чергу, формуються тільки завдяки власному капіталу.

6. За ступенем агрегованості активи бувають індивідуальні (відособлені), групи активів, а також майнові комплекси активів.

7. Важливою класифікаційною ознакою активів є ступінь їх ліквідності. Виокремлюють такі види:

– високоліквідні (можуть швидко конвертуватись у грошову форму – до місяця),

– середньоліквідні (можуть бути конвертовані від одного до шести місяців), низьколіквідні (конвертуються у грошову форму протягом періоду від шести місяців і більше),

– неліквідні (самостійно не реалізуються, продаються тільки у сукупному цілісному комплексі активів).

8. Щодо класифікаційної ознаки за ступенем ризику, то виділяють безризикові активи, тобто з гарантованим грошовим потоком, а також ризикові (з негарантованим грошовим потоком)

9. За характером використання у виробничо-господарській діяльності активи поділяються на продуктивні та непродуктивні активи.

Використання продуктивних активів забезпечує для підприємства отримання доходу. А непродуктивні активи забезпечують діяльність підприємства, але не дають доходу, тобто нематеріальні активи, основні засоби тощо.

10. В залежності від строку отримання грошового потоку активи розрізняють: короткострокові (термін корисного використання менше 12 місяців, високоліквідні та мають високий комерційний характер); довгострокові (термін корисного використання більше одного року, використовуються у діяльності підприємства та не призначені для перепродажу).

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [34] на основі Звіту про фінансовий стан (Форма №1) на рисунку 1.3 узагальнено структуру елементів активу у розрізі основних розділів цього Звіту.

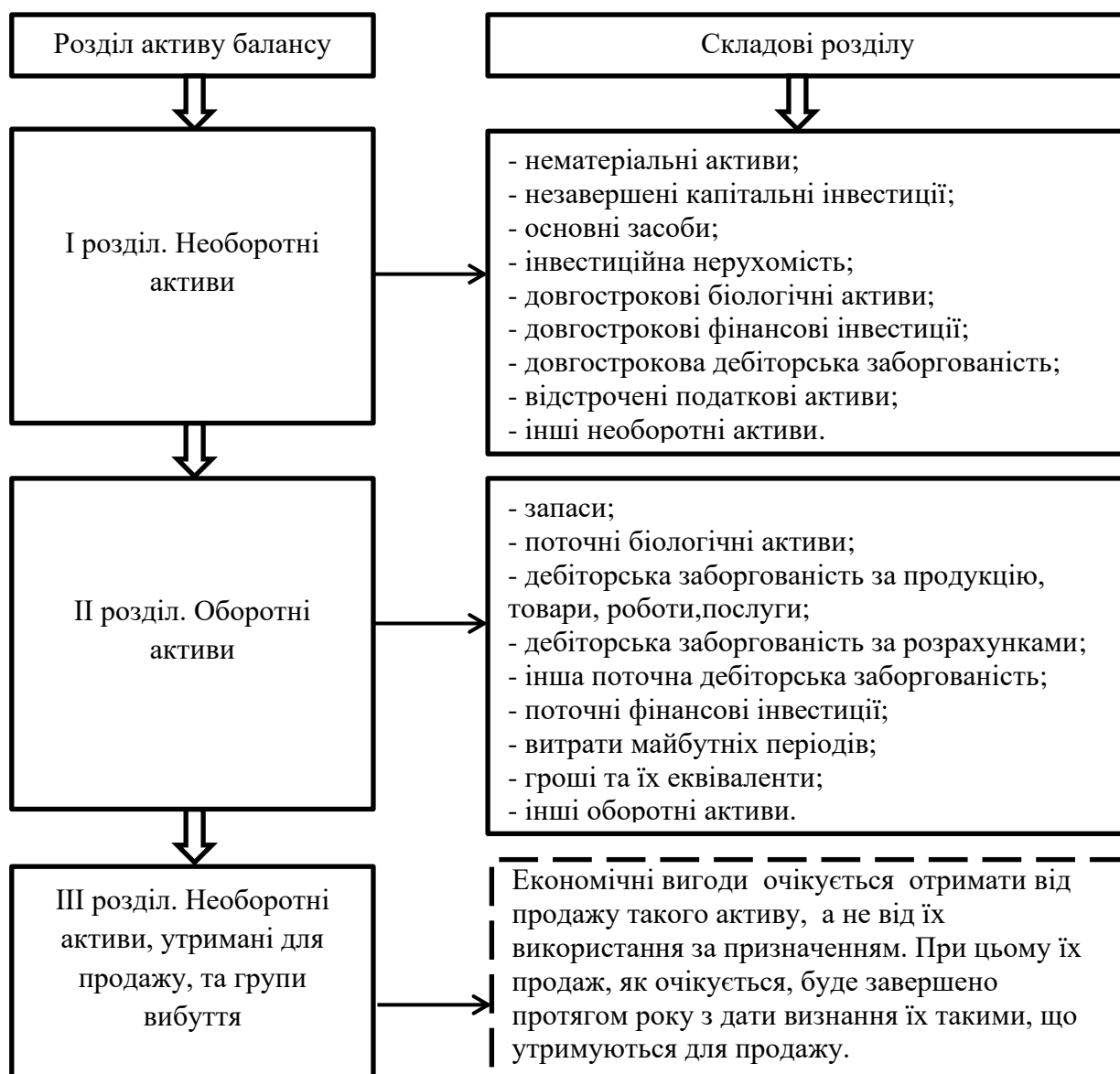

Рисунок 1.3 – Структура елементів активу у розрізі основних розділів Звіту про фінансовий стан (Форма №1)

Джерело: структуризовано автором на основі [34]

Далі розглянемо визначення до терміну «пасив». Якщо поняття «актив» учені більшості країн трактують як майже однозначне визначення, то поняття «пасив» у деяких країн та літературних джерелах взагалі не визначається.

«Термін «пасив» відомі вчені-економісти Ж.Б. Сей, А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс та інші вживали у значенні «капіталу», тобто як визначення власності, і наголошували, що право власності майном означає поняття «капітал». Якщо ж під

терміном «пасив» у всьому світі розуміють в першу чергу «власний капітал», то поняття «зобов'язання» буде визначатися як «чужий капітал», тобто той, що позичений. Також можна сказати, що термін «капітал» не буде правомірним відносно активів, адже якщо під «капіталом» розуміють право власності, то даний термін аж ніяк не буде означати речовий елемент, до прикладу: «оборотний капітал», «основний капітал» тощо» [47, с. 112].

У таблиці 1.2 наведені різні підходи до визначення цього терміну.

Таблиця 1.2 – Підходи до визначення терміну «пасив»

Автор	Визначення, джерело
Роганова Г. М.	«Пасив – це джерело утворення активів (майна) підприємства, яке воно має у своєму розпорядженні, тобто вираз права власності на активи підприємства відповідних власників-засновників, кредиторів» [35, с. 83].
Квачук Я. Г.	«Пасив – це сукупність джерел виникнення засобів підприємства, тих джерел, за рахунок яких фінансується актив балансу» [13, с. 231].
Сопко В.В.	«Пасив – сума власних і позичених коштів для господарювання, що виражає виробничі (господарські) відносини» [39].
Кужельний М.В., Линник В.Г.	«Пасив – це система показників, які відображають джерела утворення й цільове призначення засобів господарства, також згрупованих у якісно однорідні групи» [17].
Попович П. Я.	«Пасиви підприємства (тобто джерела фінансування його активів) складаються з власного капіталу і резервів, довготермінових зобов'язань, поточних зобов'язань та кредиторської заборгованості» [29].
Бутинець Ф.Ф.	«Пасив – це перелік джерел фінансування активів. Терміном «пасив» позначаються два поняття: борги кредиторам та вся сума внесених в підприємство капіталів, як власних, так і залучених» [2].

Як видно з таблиці 1.2 серед визначень сучасних учених-економістів немає однозначного і чіткого трактування терміну «пасив». На основі цього пропонуємо власне формулювання цього терміну: пасив – це всі власні та позикові фінансові

ресурси, які існують у розпорядженні підприємства та є системою джерел фінансування активів.

Отже, пасиви підприємств складаються з капіталу: власного та позикового. Щоб з'ясувати особливості функціонування капіталу в цілому на підприємстві, розглянемо процес його кругообігу. Цей процес складається з трьох стадій:

- на першій стадії капітал вкладається в операційні активи, це відбувається у грошовій формі, але з подальшим перетворенням у виробничу.

- на другій стадії вже капітал у виробничій формі під час виробництва продукції змінюється в товарну форму, включно з формою виробничих послуг.

- на третій стадії утворений товарний капітал, протягом поступової реалізації товарів і послуг, обертається знову в грошовий капітал. Середній період обороту в кругообігу капіталу підприємства визначається терміном його обороту.

Основна ціль формування капіталу суб'єкта господарювання – це задоволення потреби у закупівлі потрібного обсягу активів і забезпечення оптимальної його структури з урахуванням умов ефективного використання.

«Власний капітал формується на етапі створення підприємства, а також протягом його діяльності. Цими коштами підприємство володіє на правах власності. Власний капітал має такий склад: зареєстрований капітал, капітал у дооцінках, додатковий капітал, резервний капітал, неоплачений капітал, вилучений капітал, нерозподілений прибуток» [19].

Власний капітал вважається базою для започаткування і проведення господарської діяльності кожного підприємства, а також одним із головних показників, адже виконує наступні функції:

- «довгострокове фінансування тому, що перебуває в розпорядженні суб'єкта господарювання необмежений час;

- фінансування ризику, бо власний капітал може застосовуватись для фінансування ризикованих інвестицій, якщо кредитори не погоджуються на них;

- самостійне прийняття рішень, адже обсяг власного капіталу визначає рівень незалежності, владних повноважень і впливу його власника;

– розподіл доходів і активів, оскільки частки певних власників у капіталі є приводом для розподілу фінансового результату, а в разі ліквідації розподілу майна» [8] (рисунок 1.4).

Можна виділити наступні переваги власного капіталу:

- «власний капітал є фінансовою базою діяльності підприємства;
- формування власного капіталу, порівнюючи з залученням позикового, є простішим, адже рішення збільшити розмір капіталу приймається власниками та управлінцями підприємства без одержання згоди інших суб'єктів господарювання;

- власний капітал забезпечує вищу можливість утворення прибутку в усіх сферах діяльності» [15] (рисунок 1.4).

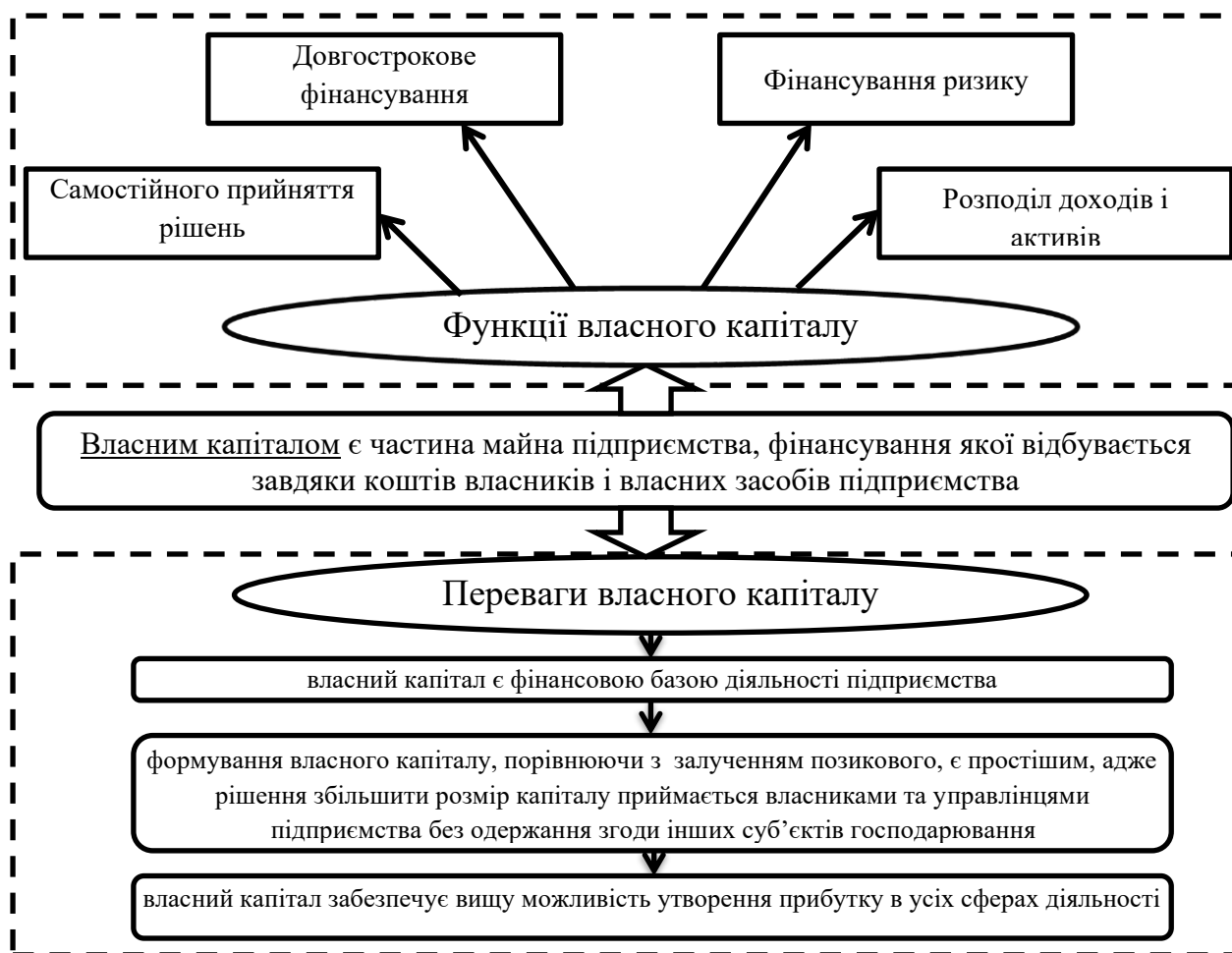
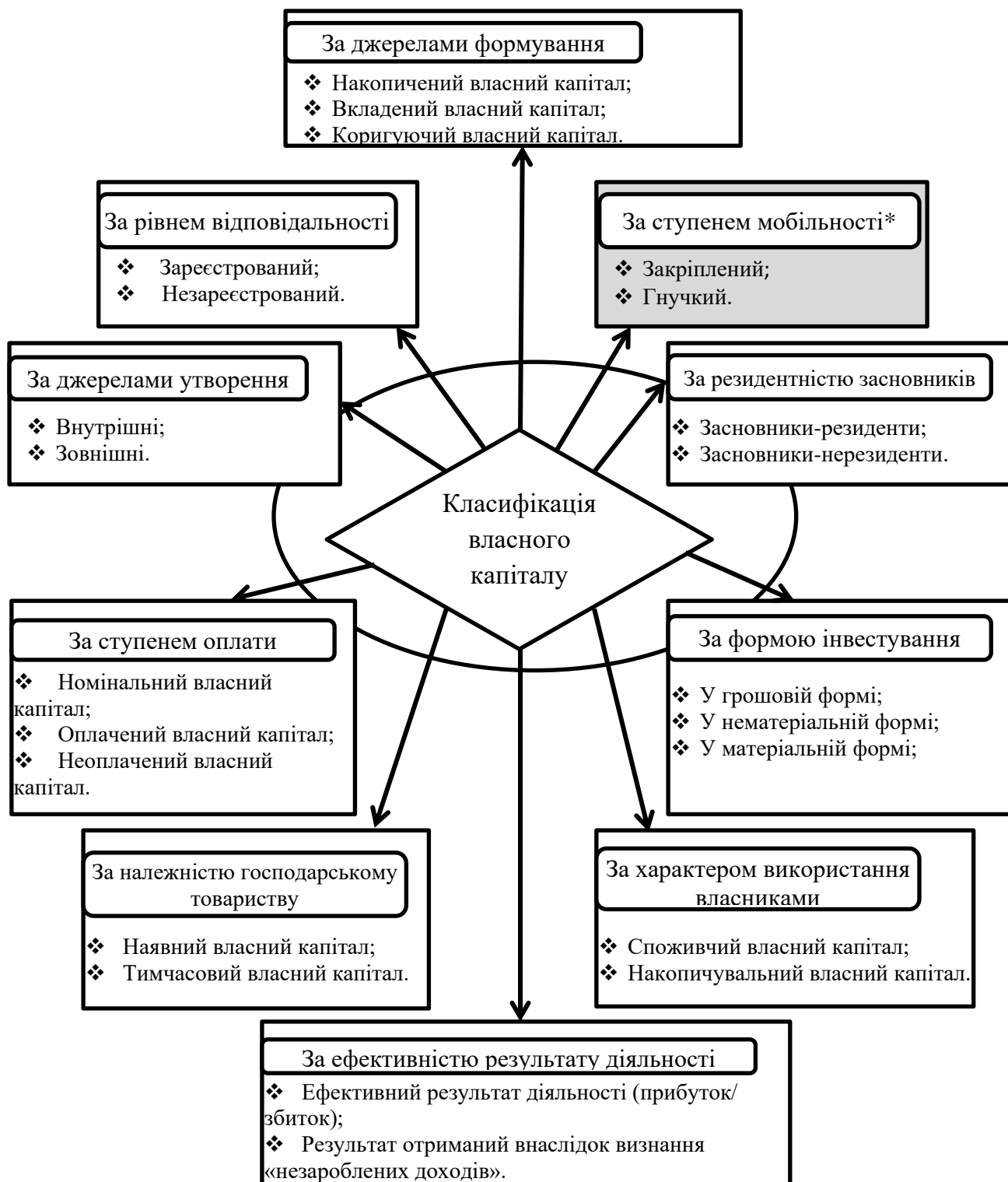

Рисунок 1.4 – Функції та основні переваги власного капіталу

Джерело: систематизовано автором на основі [6; 8; 15]

Основні класифікаційні ознаки власного капіталу узагальнено автором на рисунку 1.5.

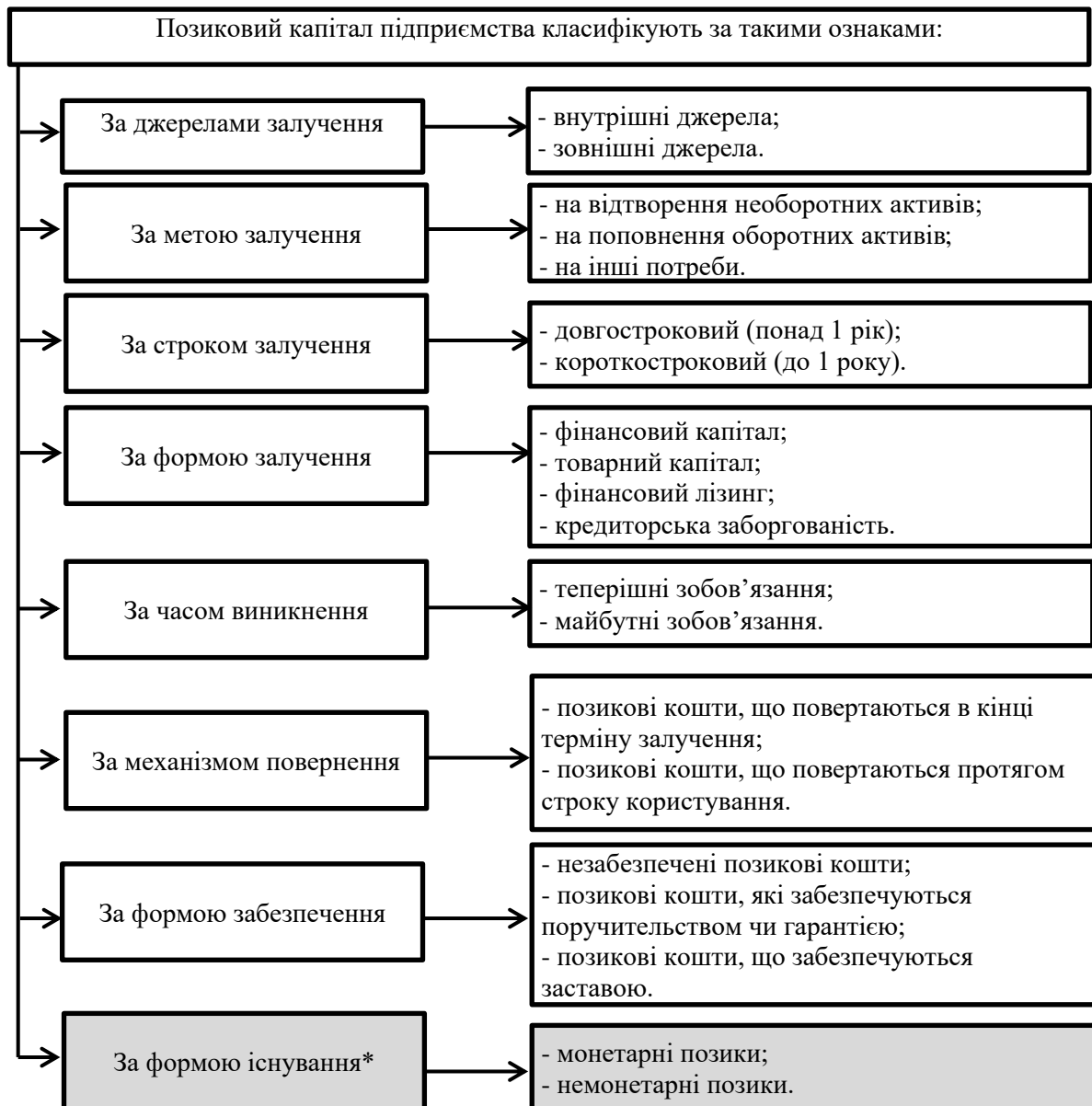

* запропоновано автором

Рисунок 1.5 – Класифікація власного капіталу

Джерело: систематизовано автором на основі [17; 18; 35; 41; 46 та ін.]

Позиковий капітал – це фінансові ресурси або матеріальні цінності, які залучаються підприємством для фінансування його діяльності на принципах строковості та повернення за певних умов із утворенням зобов'язань перед кредиторами. На рисунку 1.6 наведено деталізовану класифікацію позикового капіталу.

* запропоновано автором

Рисунок 1.6 – Класифікація позикового капіталу підприємства

Джерело: систематизовано автором на основі [6; 8; 23; 36]

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [34] на основі Звіту про фінансовий стан (Форма №1) на рисунку 1.7 узагальнено структуру елементів пасиву у розрізі основних розділів цього Звіту. Пасив складається з чотирьох розділів: власний капітал, довгострокові зобов'язання та забезпечення, поточні зобов'язання та забезпечення та зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття.

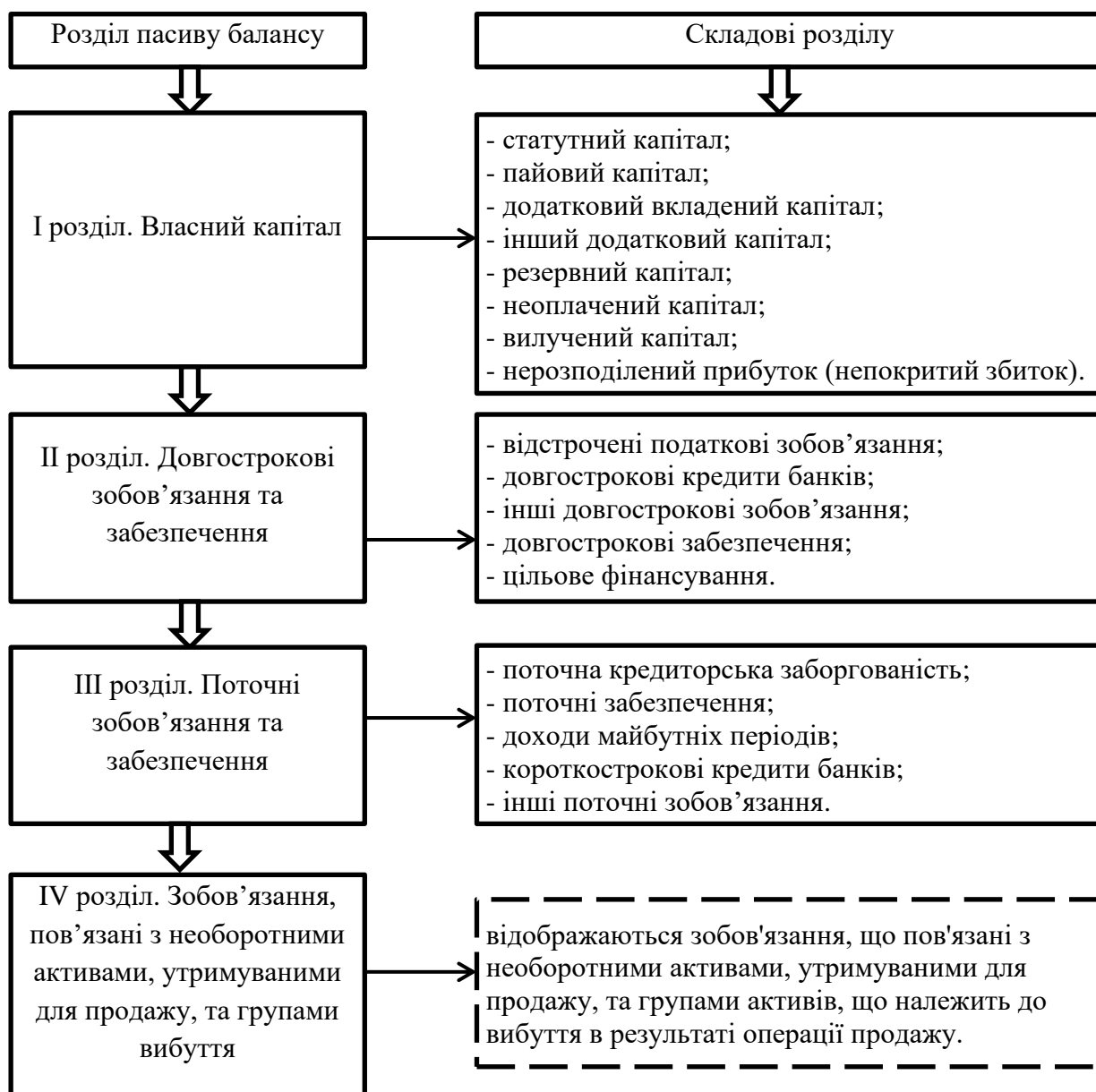

Рисунок 1.7 – Структура пасиву Звіту про фінансовий стан (Форма №1)

Джерело: структуризовано автором на основі [34]

1.2 Політика управління активами та пасивами підприємства

В періоді нестабільності економіки головною умовою успішної діяльності підприємства є процес ефективного управління активами і пасивами. Цей процес також зумовлює досягнення поставлених цілей за допомогою вибору найкращого варіанту управління показниками балансу, а також ефективного використання власних та залучених коштів.

Управління активами і пасивами є складовою структури фінансового менеджменту.

«Управління активами підприємства – це досить складний та важливий процес, що полягає у ефективному формуванні та використанні активів, контроль за їх обсягом, складом, структурою з обов’язковим врахуванням впливу на них різних чинників внутрішнього та зовнішнього середовища» [9].

Оптимальний механізм управління активами включає:

- «чітке виокремлення цілей і завдань управління активами, та моніторинг за їх дотриманням протягом планового періоду;
- покращення методики оцінки і аналізу щодо ефективності використання різних видів активів;
- розробка шляхів оптимізації управління активами, а також їх впровадження в діяльність підприємства;
- розроблення сукупності методів найшвидшого управління високоліквідними обіговими активами;
- розробка загальної політики управління активами;
- орієнтування на застосування саме внутрішнього впливу на процес управління активами» [20, с. 64].

Управління активами підприємства можна поділити на дві групи: управління оборотними і необоротними активами. Отже, розглянемо це детальніше.

Політика управління необоротними активами – це одна з складових фінансової стратегії підприємства, що має на меті забезпечення вчасного оновлення необоротних активів, а також високу ефективність їх використання.

Можна виокремити такі завдання політики управління необоротними активами:

- вчасне оновлення необоротних активів під час їх експлуатації;
- виділення різних форм оновлення основних засобів, що підприємство може застосувати у процесі як простого, так і розширеного відтворення;
- пошук оптимальної потреби у збільшенні розміру необоротних активів;
- підняття ефективності споживання та використання необоротних активів;
- утворення оптимального обсягу фінансових ресурсів для того, щоб здійснювалось відтворення, а також оптимізація структури необоротних активів.

Процес управління необоротними активами узагальнений на рисунку 1.8.

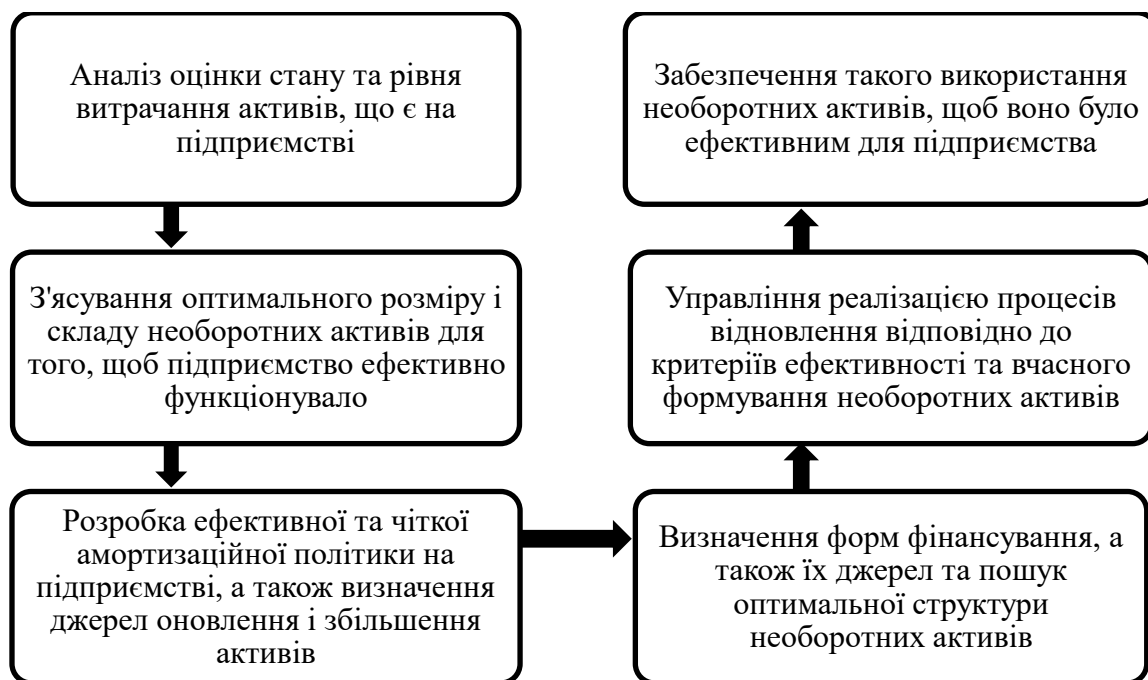

Рисунок 1.8 - Процес управління необоротними активами підприємства

Джерело: узагальнено автором на основі [11; 24; 32]

Політика управління оборотними активами підприємства також є частиною сукупної фінансової стратегії суб'єкта господарювання, її суть проявляється у формуванні необхідного обсягу і складу оборотних активів, а також визначення оптимальної структури джерел їх фінансування. Дана політика відзначається значною маневреністю, можливістю активного впливу на їх розмір, склад, структуру, оборотність, ліквідність та прибутковість.

До основних завдань управління оборотними активами належать :

- «пришвидшення оборотності загальної вартості оборотних активів;
- досягнення такої ліквідності оборотних активів, що може підтримати платоспроможність підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями;
- забезпечення збільшення рентабельності оборотних активів;
- забезпечення мінімізації ризиків і втрат, що можуть бути пов'язані з формуванням оборотних активів, а саме для грошових активів властивий інфляційний ризик; для поточних фінансових інвестицій – ризик втрати частини доходу через несприятливу ситуацію на фінансовому ринку; для дебіторської заборгованості характерний ризик неповернення або несвоєчасного повернення;
- визначення оптимального співвідношення джерел короткострокового і довгострокового фінансування для підтримки рівня оборотних активів» [38].

Виділяють такі тактики обрання величини оборотних активів в залежності від їх пропорційності з обсягами реалізації:

- обмежуючу тактику;
- гнучку тактику.

Для того, щоб використовувати обмежуючу тактику підприємство має підтримувати обсяг оборотних активів на мінімальному рівні, інакше кажучи воно не формує додаткових резервів, а також піддержує строгу дисципліну розрахунків.

Дана тактика знижує витрати на утримування оборотних активів, зменшує ризик втрат при їх використанні. Проте за цієї тактики суб'єкт господарювання має вузькі можливості підвищення прибутків завдяки розширенню обсягів

діяльності, та швидко не зможе відреагувати на зміни на ринку. Одночасно підвищується ризик, що зв'язаний із формуванням структури оборотних коштів.

Обмежуюча тактика може підтримувати потрібний рівень ліквідності, але при умові якщо підприємство має незначний розмір поточних зобов'язань і докладає зусиль, щоб якнайшвидше знизити зайві запаси та дебіторську заборгованість, що стала безнадійною. Проте, якщо на підприємстві ситуація буде зворотною, то ліквідність підприємства буде низькою.

А гнучка тактика забезпечує високий рівень співвідношення поточних активів до обсягу реалізації, інакше кажучи суб'єкт господарювання збільшує лише ті статті балансу, які можуть забезпечити збільшення розмірів виробництва при зміні кон'юнктури ринку і дозволяють стимулювати розмір продажу завдяки наданню відстрочки платежів. До цих статей відносяться: грошові кошти, цінні папери, страхові й резервні запаси. А ліквідність підприємства збільшується, якщо більша частини його оборотних коштів формується на довгостроковій основі.

«Мінусом цієї тактики є те, що вона вважається затратною і управління оборотними активами має ґрунтуватись на виборі між витратами, що зв'язані із підвищенням оборотних активів з однієї сторони, та вигодами від збільшення оборотних активів з іншої» [40].

Виділяють такі типи політики оперативного управління оборотними активами: агресивну, консервативну і помірковану.

Агресивна політика має такі характеристики: підприємство здійснює свою фінансово-господарську діяльність без ліміту підвищення обсягу оборотних активів; суб'єкт господарювання накопичує запаси сировини, готової продукції у обсягах, що вищі норми, а також збільшує дебіторську заборгованість та залишки коштів на рахунках у банках. Зазвичай така політика не гарантує високої рентабельності активів, а також існує можливість зменшення рівня фінансової стійкості через несприятливі зовнішні фактори.

Консервативна політика управління оборотними активами має такі ознаки: підприємство спиняє збільшення поточних активів і намагається їх мінімізувати. У даній ситуації частка оборотних активів у загальній вартості майна складає до 40 %, зменшується період оборотності оборотних активів.

Таку політику підприємство може проводити, якщо наперед відомі обсяги продажів, а також точний період надходження коштів і платежів, мають бути потрібні товарно-матеріальні запаси, і визначені точні терміни постачання заздалегідь.

Такий тип політики управління оборотними активами використовують за умов, коли діяльність підприємства стабільна для забезпечення високої рентабельності активів. Недоліком цього типу політики є те, можуть виникати ризики неплатоспроможності у зв'язку з непередбаченими тенденціями змін на товарному і фінансовому ринках.

Консервативна політика характеризується відсутністю або низькою часткою поточних кредитів і позик у балансі підприємства, а необоротні та оборотні активи покривають лише за рахунок власного капіталу і довгострокових зобов'язань.

«Поміркована політика управління оборотними активами вважається проміжною. Вона спрямована на задоволення наявної потреби у всіх видах оборотних активів, а також утворення нормальних резервних їхніх розмірів, якщо раптом буде можливість збоїв протягом операційної діяльності суб'єкта господарювання. При такому підході утворюється середнє співвідношення між рівнем ризику, а також рівнем ефективності використання фінансових ресурсів» [5, с. 86].

На рисунку 1.9 представлений процес управління оборотними активами підприємства.

Процес управління пасивами передбачає аналіз структури пасивів, побудову оптимальної структури капіталу. При цьому основною проблемою слугує здійснення вибору між ризиком і дохідністю.

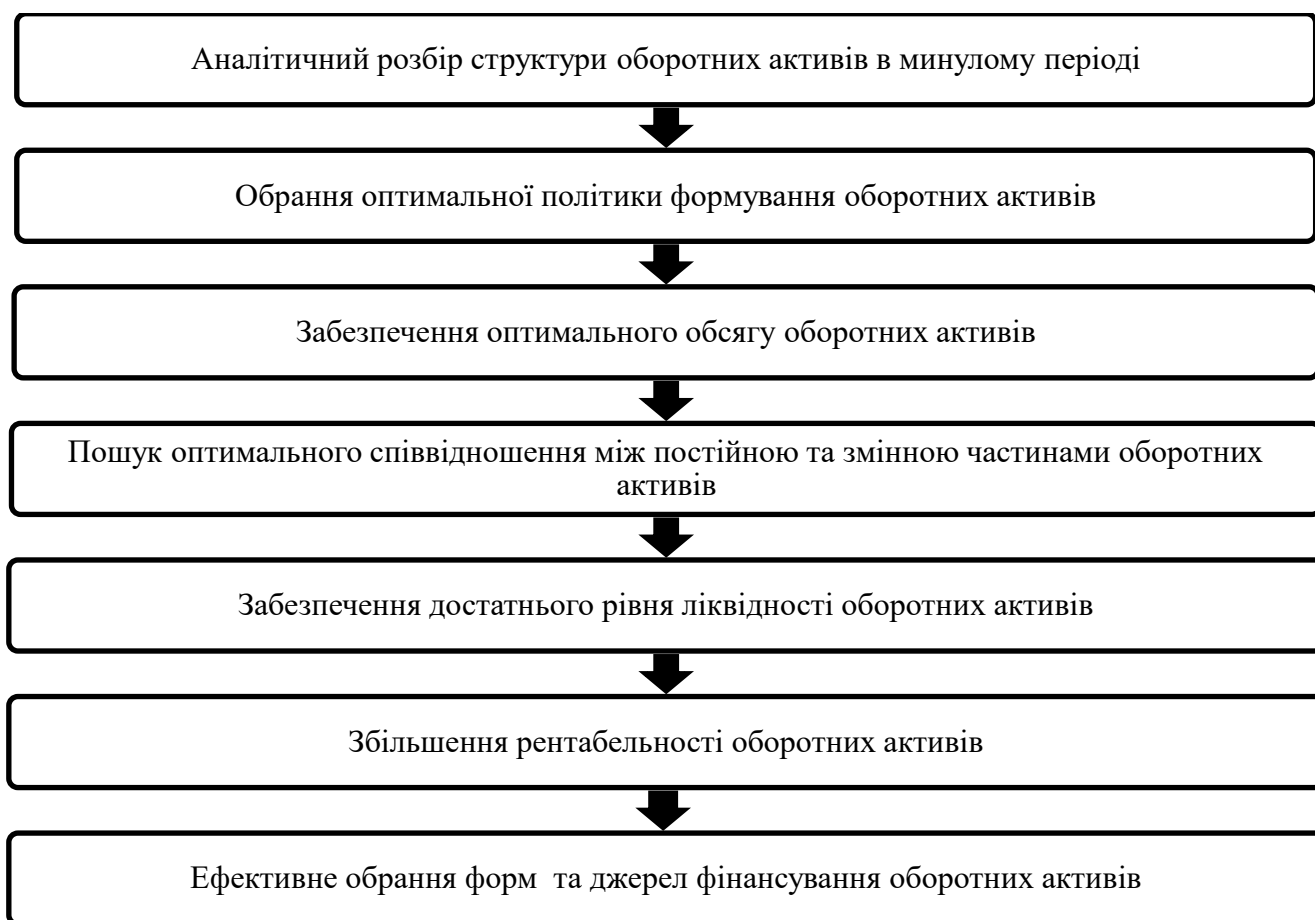

Рисунок 1.9 – Етапи управління оборотними активами підприємства

Джерело: систематизовано автором на основі [13; 16; 32]

Принципи, за допомогою яких здійснюється ефективне управління пасивами:

- тісний зв'язок з загальною системою управління підприємством;
- комплексність, тобто усі рішення приймаються на основі взаємозв'язку;
- розробка декількох варіантів вирішення певних управлінських рішень;
- забезпечення високого динамізму в управлінні пасивами підприємства;
- орієнтир на цілі діяльності підприємства.

Управління пасивами підприємства спрямоване на вирішення таких основних завдань [18, с. 10]:

- формування необхідного розміру капіталу, що забезпечить потрібні темпи економічного зростання підприємства;
- чіткий розподіл утвореного капіталу за видами та напрямками діяльності;
- досягнення найбільш можливого рівня дохідності капіталу із дотриманням запланованого рівня фінансового ризику;
- мінімізація фінансового ризику, що пов'язаний з використанням капіталу;
- забезпечення оптимального співвідношення власного та запозиченого капіталу;
- досягнення постійної фінансової рівноваги суб'єкта господарювання у процесі його діяльності;
- встановлення потрібного рівня фінансового контролю та моніторингу над суб'єктом господарювання з боку його власників;
- намагання досягти належної фінансової гнучкості суб'єкта господарювання;
- покращення обігу капіталу;
- забезпечення вчасного реінвестування капіталу.

Визначимо стратегію і тактику управління пасивами підприємства.

Стратегія управління – це сукупний напрям і спосіб витрачання засобів для того, щоб досягти поставленої мети. Стратегія запроваджує деякі правила й обмеження, цим самим вона дозволяє сконцентрувати зусилля саме на тих варіантах рішень, які не будуть суперечити вибраному напрямку управлінської діяльності (рисунки 1.10).

А тактика управління – це визначені методи і прийоми для досягнення поставленої цілі у певній ситуації й у визначений період. Завданням тактики є обрання найоптимальнішого управлінського рішення, а також способів його втілення в певній ситуації (рисунки 1.10).

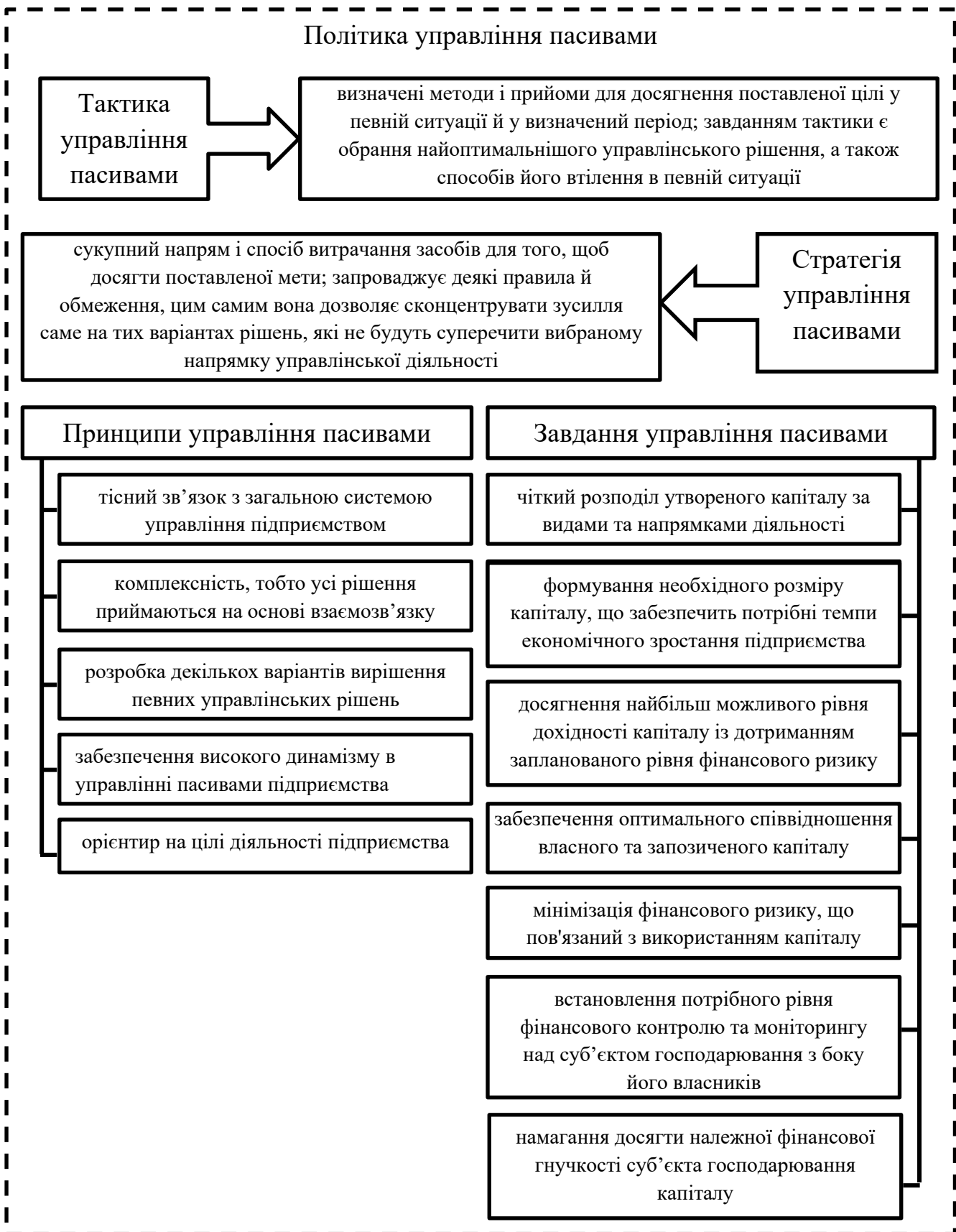

Рисунок 1.10 – Основні концептуальні складові політики управління пасивами

Джерело: систематизовано автором на основі [16; 18; 21]

Виділяють наступні стратегії управління пасивами:

- консервативна, основна ціль якої – це отримання дохідності більше, ніж по депозитах банку та за менших ризиків, порівнюючи з ринком акцій;
- збалансована, мета якої - отримати дохідність, яка зіставляється з середньоринковою за більш ліквідними акціями, проте з нижчим ризиком;
- ризикова, суть якої одержання найвищого приросту активів;
- індексна, яка розрахована для інвесторів, які хочуть отримати інвестиційний дохід з портфеля цінних паперів, що сформований на основі індексу.

«Капітал завжди є найпотрібнішим атрибутом діяльності підприємства - від етапу заснування підприємства до його ліквідації. Управління капіталом забезпечує вплив на його обсяг і склад, та джерела формування для удосконалення ефективності його використання» [4].

Отже, одним з найголовніших завдань управління пасивами є оптимізація структури капіталу.

Проаналізувавши різні літературні джерела можна сформулювати таке визначення поняття «оптимізації структури капіталу»: таке співвідношення між власними та позиковими коштами підприємства, за якого воно одержує найбільший прибуток і має високу рентабельність.

Методика оптимізації структури капіталу будується у два наступні етапи:

- здійснення аналізу структури капіталу;
- розбір інтегрованих напрямків оптимізації структури капіталу.

«Саме від структури капіталу дуже залежать умови формування наступних економічних показників підприємства: рентабельність активів та власного капіталу, фінансова стійкість та платоспроможність, рівень фінансових ризиків і в цілому ефективність фінансового менеджменту» [3].

Прийнято вважати, що власний капіталу має займати суттєву питому вагу у структурі капіталу (понад 50%). Адже це забезпечить фінансову стійкість підприємства та його незалежність. Дійсно, власний капітал має певні переваги

над позиковим: простота залучення; можливість генерування більшої норми прибутку; немає додаткових витрат, тобто сплати відсотків; забезпечення покращення платоспроможності та фінансової стійкості підприємства; мінімальний ризик банкрутства. Проте, незважаючи на це, в сучасних умовах ефективна діяльність більшості підприємств найчастіше неможлива за умови формування капіталу лише з власних джерел. Більш того, на практиці залучення позикових коштів є ефективніше, ніж власних, звичайно при умові оптимального розміру.

«При використанні позикового капіталу слід врахувати, що поточні зобов'язання є більш ризиковими, тому більшою перевагою користуються довгострокові зобов'язання. А завдяки довгостроковим зобов'язанням найчастіше фінансується інвестиційно-інноваційна діяльність» [21, с. 42].

2 Аналітичні характеристики сучасного стану і передумов забезпечення ефективного управління активами та пасивами підприємств в Україні

2.1 Аналіз активів та пасивів підприємств України за видами економічної діяльності протягом 2019-2021 років

За даними Державної служби статистики України [26] проведемо аналіз активів та пасивів підприємств України за видами економічної діяльності протягом 2019-2021 років (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Обсяги активів підприємств України за видами економічної діяльності протягом 2019-2021 років

Вид економічної діяльності	Необоротні активи			Оборотні активи			Необоротні активи та групи вибуття		
	2019 р., млрд грн	2020 р., млрд грн	2021 р., млрд грн	2019 р., млрд грн	2020 р., млрд грн	2021 р., млрд грн	2019 р., млрд грн	2020 р., млрд грн	2021 р., млрд грн
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	389,3	419,0	467,1	641	711,1	877,4	0,1	0,2	0,3
Промисловість	1753,9	1818,1	2050,9	1883,7	2160,7	2620,7	1,4	2,5	1,9
Будівництво	146,2	167,6	165,6	394,9	428,6	525,0	0,8	0,9	0,7
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	347,6	370,4	394,9	2149,4	2310,4	2547,3	1,3	0,6	0,4
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	678,0	877,0	770,8	252,3	322,6	342,9	0,1	0,7	1,2
Тимчасове розмішування й організація харчування	30,4	35,1	34,2	18,2	19,8	20,0	0,02	0,02	0,009
Інформація та телекомунікації	118,2	123,9	132,8	70,9	94,7	100,7	2,5	0,05	0,5
Фінансова та страхова діяльність	151,8	159,9	214,8	321,8	390,4	494,4	2,5	3,0	1,8
Операції з нерухомим майном	416,3	459,8	467,4	7,8	5,7	17,9	0,01	0,01	0,06
Професійна, наукова та технічна діяльність	470,1	479,9	545,0	435,8	376,8	358,2	0,1	0,1	0,1
Діяльність у сфері адміністративного обслуговування	247,1	256,7	239,3	108,3	128,5	122,9	0,5	0,3	0,2

Кінець таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Освіта	3,6	6,9	4,2	2,4	2,8	4,4	0,004	0,0002	0,0003
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	50,8	98,7	120,1	15,8	43,5	46,6	0,0005	0,01	0,08
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	34,3	32,8	38,4	8,3	10,1	13,2	0,002	0,06	0,06
Надання інших видів послуг	7,0	6,6	5,2	3,9	4,5	3,5	0,001	0,002	0,002
Всього:	4844,5	5312,3	5650,8	6640,3	7360,6	8411,9	10,2	9,6	7,8

Джерело: побудовано автором на основі [26].

Отже, за даними таблиці 2.1 прослідковуються такі зміни у динаміці активів підприємств:

- необоротні активи підприємств більшості видів економічної діяльності протягом аналізованого періоду зростають, а отже і загальна кількість необоротних активів підприємств за видами економічної діяльності має динаміку до збільшення. Так у 2019 році показник склав 4844,5 млрд грн, у 2020 році - 5312,3 млрд грн, що більше на 467,8 млрд грн (9,66%) порівняно з попереднім роком, у 2021 році збільшення відбулось на суму 338,5 млрд грн (6,37%), тобто вартість необоротних активів дорівнювала 5650,8 млрд грн;

- що до оборотних активів підприємств за видами економічної діяльності, то зміни у динаміці більшості також позитивні. Загальна їх сума у 2020 році дорівнювала 7360,6 млрд грн, що на 720,3 млрд грн (10,85%) більше порівнюючи з 2019 роком, а у 2021 році оборотні активи склали 8411,9 млрд грн, що більше на 1051,3 млрд грн (14,28%) відносно попереднього року;

- третій розділ активів балансу – необоротні активи та групи вибуття, їх загальний показник по підприємствам за видами економічної діяльності має тенденцію до зменшення. Отже, у 2020 році відбулось зменшення на 0,6 млрд грн (5,9%) порівняно з попереднім роком, а у 2021 році вартість необоротних активів та груп вибуття склала 7,8 млрд грн, що менше на 1,8 млрд грн (18,8%) за 2020 рік.

За даними цієї таблиці також можна проаналізувати структуру активів підприємств за видами економічної діяльності. Отже, у загальній структурі необоротних активів найбільшу питому вагу протягом аналізованих років займають підприємства за такими видами економічної діяльності: промисловість (у 2019 році - 36,2%; у 2020 році - 34,2%; у 2021 році – 36,3%), транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (відповідно 14,0%; 16,5%; 13,6%), професійна, наукова та технічна діяльність (відповідно 9,7%; 9,03%; 9,64%). У загальній структурі оборотних активів найбільшу частку займають підприємства таких видів діяльності: оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (у 2019 році – 32,4%; у 2020 році – 31,4%; у 2021 році – 30,3%), промисловість (відповідно 28,4%; 29,4%; 31,2%).

«Бачимо, що співвідношення необоротних та оборотних активів чітко залежить від виду діяльності того чи іншого підприємства. Так, наприклад у структурі підприємств, що займаються промисловою діяльністю, будівництвом, торгівлею тощо переважають оборотні активи, а от у суб'єктів господарювання, що здійснюють операції з нерухомим майном, надають послуги у сфері освіти, охорони здоров'я тощо у структурі переважають необоротні активи» [31].

Обсяги пасивів підприємств України за видами економічної діяльності протягом 2019-2021 років наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Обсяги пасивів підприємств України за видами економічної діяльності протягом 2019-2021 років

Вид економічної діяльності	Власний капітал			Довгострокові зобов'язання і забезпечення			Поточні зобов'язання і забезпечення		
	2019 р., млрд грн	2020 р., млрд грн	2021 р., млрд грн	2019 р., млрд грн	2020 р., млрд грн	2021 р., млрд грн	2019 р., млрд грн	2020 р., млрд грн	2021 р., млрд грн
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	522,8	612,3	796,5	93,0	76,8	87,2	414,6	441,2	461,1
Промисловість	910,5	841,7	1160,1	574,4	740,5	740,0	2154,1	2399,1	2773,4
Будівництво	12,5	17,8	33,3	86,4	83,5	78,2	442,8	495,7	579,9
Тимчасове розміщення й організація харчування	6,2	5,4	9,2	14,2	16,5	11,7	28,3	32,9	33,4

Кінець таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	188,6	234,4	312,4	240,6	252,9	245,0	2068,4	2194,0	2384,7
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	463,8	618,2	560,3	139,8	191,6	152,0	326,8	390,4	402,4
Інформація та телекомунікації	50,3	55,3	81,0	40,1	63,6	57,9	101,1	99,8	95,0
Фінансова та страхова діяльність	169,1	203,0	282,1	77,2	85,4	96,8	226,9	261,7	328,8
Операції з нерухомим майном	95,4	79,6	137,3	189,5	216,3	188,4	465,8	521,0	476,8
Професійна, наукова та технічна діяльність	472,2	411,4	468,7	112,4	118,6	105,5	321,4	326,8	329,1
Діяльність у сфері адміністративно-го та допоміжного обслуговування	131,1	137,1	138,8	54,2	47,3	50,7	170,5	201,1	172,9
Освіта	1,5	5,1	1,9	1,4	0,5	0,1	3,1	4,1	5,6
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	46,6	94,8	107,7	5,9	15,8	20,4	14,2	31,6	38,7
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	17,3	18,9	20,3	4,0	4,4	6,7	21,3	19,5	24,6
Надання інших видів послуг	4,9	4,9	3,8	0,6	0,1	0,1	5,4	6,0	4,9
Всього:	3092,8	3339,9	4113,3	1633,7	1914,1	1841,6	6764,6	7425,0	8111,3

Джерело: побудовано автором на основі [26]

За даними таблиці 2.2 прослідковуються такі зміни у динаміці розділів пасиву підприємств:

- загальна вартість власного капіталу підприємств за видами економічної діяльності має динаміку до збільшення. Так у 2019 році показник дорівнював 3092,8 млрд грн, у 2020 році - 3339,9 млрд грн, що більше на 247,1 млрд грн (7,99%) порівняно з 2019 роком, а у 2021 році збільшення відбулось на суму 773,4 млрд грн (23,16%), тобто сума власного капіталу дорівнювала 4113,3 млрд грн;

- що до довгострокових зобов'язань і забезпечень підприємств за видами економічної діяльності, то зміни у динаміці не стабільні. Загальна їх сума у 2020 році склала 1914,1 млрд грн, що на 280,4 млрд грн (17,16%) більше порівнюючи з

2019 роком, а у 2021 році довгострокові зобов'язання і забезпечення склали 1841,6 млрд грн, що менше на 72,5 млрд грн (3,79%) відносно попереднього року;

- наступний розділ пасиву балансу – поточні зобов'язання і забезпечення, їх загальний показник по підприємствам за видами економічної діяльності має тенденцію до збільшення. Так, у 2020 році відбулось збільшення на 660,4 млрд грн (9,76%) порівняно з попереднім роком, а у 2021 році їх розмір склав 8111,3 млрд грн, що більше на 686,3 млрд грн (9,24%) порівняно з 2020 роком.

У структурі підприємств усіх видів економічної діяльності переважають зобов'язання над власним капіталом, це говорить про те, що більшість підприємств України мають фінансову залежність підприємства від зовнішніх джерел.

Проаналізуємо структуру пасивів підприємств за видами економічної діяльності. Отже, у загальній структурі власного капіталу найбільшу частку протягом аналізованих років займають підприємства за такими видами економічної діяльності: промисловість (у 2019 році – 29,4%; у 2020 році – 25,2%; у 2021 році – 28,2%), сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (відповідно 16,9%; 18,3%; 19,4%). У загальній структурі довгострокових зобов'язань і забезпечень найбільшу частку займають підприємства таких видів діяльності: промисловість (у 2019 році – 35,2%; у 2020 році – 38,7%; у 2021 році – 40,2%), оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (відповідно 14,7%; 13,2%; 13,3%). У загальній структурі поточних зобов'язань і забезпечень найбільшу питому вагу мають підприємства за такими видами економічної діяльності: промисловість (у 2019 році – 31,8%; у 2020 році – 32,3%; у 2021 році – 34,2%), оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (відповідно 30,6%; 29,5%; 29,4%).

Узагальнена структура активів (пасивів) підприємств за видами економічної діяльності за 2021 рік наведена на рисунку 2.1. Бачимо, що найбільша частина

коштів зосереджена у промисловості (33%), оптовій та роздрібній торгівлі (21%), сільському господарстві (10%).

Рисунок 2.1 – Структура активів (пасивів) підприємств за видами економічної діяльності за 2021 рік.

Джерело: побудовано автором на основі [26]

Враховуючи те, що у кваліфікаційній роботі об'єктом дослідження є фінансово-економічна діяльність ТОВ «АГРОДАР-БАР», що за видом основної економічної діяльності належить до підприємств складського господарства (52.10), тому буде доцільно проаналізувати стан активів та пасивів підприємств України за цим видом економічної діяльності протягом 2019-2021 років.

Отже в таблиці 2.3 наведена динаміка основних розділів активів та пасивів підприємств України за видом економічної діяльності 52.10 складське господарство протягом 2019-2021 років.

Таблиця 2.3 – Динаміка активів та пасивів підприємств України за видом економічної діяльності: 52.10 складське господарство протягом 2019-2021 років

Показник	2019 р., млн грн	2020 р., млн грн	2021 р., млн грн	Абсолютне відхилення, млн грн			Відносне відхилення,%		
				2020/ 2019	2021/ 2020	2021/ 2019	2020/ 2019	2021/ 2020	2021/ 2019
Необоротні активи	33883,6	37413,8	110690,2	+3530,2	+73276,4	+76806,6	+10,42	+195,85	+226,68
Оборотні активи	36538,2	39153,4	94801,1	+2615,2	+55647,7	+58262,9	+7,16	+142,13	+159,46
Необоротні активи та групи вибуття	26,0	19,2	325,1	-6,8	+305,9	+299,1	-26,15	+1593,23	+1150,38
Власний капітал	14285,3	10899,9	97425,2	-3385,4	+86525,3	+83139,9	-23,70	+793,82	+582,00
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	7785,3	7139,6	18356,0	-645,7	+11216,4	+10570,7	-8,29	+157,10	+135,78
Поточні зобов'язання і забезпечення	48368,9	58546,6	90034,9	+10177,7	+31488,3	+41666	+21,04	+53,78	+86,14
Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття та чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	8,3	0,2	0,2	-8,1	0	-8,1	-97,59	0,00	-97,59
Баланс	70447,8	76586,3	205816,3	+6138,5	+129230	+135368,5	+8,71	+168,74	+192,15

Джерело: побудовано автором на основі [26]

Отже, за даними таблиці 2.3 проаналізуємо основні розділи активів та пасивів підприємств України за видом економічної діяльності 52.10 складське господарство. Отже, необоротні активи підприємств мають тенденцію до збільшення протягом аналізованого періоду. У 2020 році це збільшення відбулось на 3530,2 млн грн (10,4%) порівняно з 2019 роком, а у 2021 році необоротні активи збільшились на 73276,4 млн грн з темпом приросту 195,85% відносно 2020 року та на 76806,6 млн грн (226,68%) відносно 2019 року.

Оборотні активи також збільшуються з кожним роком. Так, у 2020 році вони збільшились на 2615,2 млн грн (7,16%) порівняно з попереднім роком. А у 2021 році показник збільшився на 55647,7 млн грн (142,13%) порівнюючи з 2020 роком та на 58262,9 млн грн (159,46%) порівнюючи з 2019 роком.

В цілому пропорція між оборотними та необоротними активами не стабільна протягом трьох років. У 2019 та 2020 роках перевищують оборотні активи над необоротними, що свідчить про достатньо мобільну структуру майна, а у 2021 році необоротні активи перевищують оборотні, це вказує на протилежну ситуацію.

Власний капітал має не стабільні зміни протягом аналізованого періоду. У 2020 році його розмір зменшився, якщо порівнювати з 2019 роком на 3385,4 млн грн, тобто на 23,7%. У 2021 році вартість власного капіталу зросла на 86525,3 млн грн (793,82%) відносно 2020 року та на 83139,9 млн грн (582%) відносно 2019 року.

Довгострокові зобов'язання і забезпечення у 2020 році зменшились на 645,7 млн грн, тобто на 8,29% порівняно з минулим періодом, а у 2021 році відбулось збільшення на 11216,4 млн грн (157,1%) порівняно з 2020 роком, а також на 10570,7 млн грн (135,78%) порівняно з 2019 роком.

Поточні зобов'язання і забезпечення у 2020 році склали 58546,6 млн грн, що на 10177,7 млн грн (21,04%) більше попереднього, а у 2021 році розмір зріс на 31488,3 млн грн з темпом приросту 53,78% відносно 2020 року та на 41666 млн грн з темпом приросту 86,14% відносно 2019 року. Збільшення зобов'язань для будь-якого підприємства негативне явище.

2.2 Діяльність ТОВ «АГРОДАР-БАР»: напрями здійснення та аналіз фінансово-майнового забезпечення протягом 2019-2021 років

«Проведемо аналіз діяльності ТОВ «АГРОДАР-БАР». Елеватор ТОВ «АГРОДАР-БАР» зареєстрований за юридичною адресою: Україна, 23032, Вінницька обл., Барський р-н, село Міжлісся, вулиця Лісова, будинок 2. Керівником компанії є Андрейків Роман Богданович. ТОВ «АГРОДАР-БАР»

засноване 15.08.2008 року. Елеватор може одночасно зберігати 50 тис. т зерна. Паспортна потужність на приймання — 8000 т/добу, на практиці вдалося досягти 7000 т. У будівництво елеватора компанія інвестувала близько 10 млн доларів США» [10].

Основний вид діяльності: 52.10 — Складське господарство.

«Підприємство входить до групи «Агропросперіс». «Агропросперіс» — група компаній, яка надає повний комплекс товарів та послуг для вирощування зернових та олійних культур, фінансування їх виробництва, а потім зберігання та продажу врожаїв на світові ринки» [10].

Баланс виступає базою фінансового аналізу підприємства, розкриває зміст основних фінансових показників і їх зв'язок з виробничими показниками. Проведемо горизонтальний аналіз балансу ТОВ «АГРОДАР-БАР» у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Горизонтальний аналіз балансу ТОВ «АГРОДАР-БАР»

Показник	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн			Темп приросту,%		
	2019	2020	2021	2020/ 2019	2021/ 2020	2021/ 2019	2020/ 2019	2021/ 2020	2021/ 2019
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Актив									
Майно - всього	310921	278893	362134	-32028	+83241	+51213	-10,30	+29,85	+16,47
1. Необоротні активи	195921	254751	241676	+58830	-13075	+45755	+30,03	-5,13	+23,35
1.1 Основні засоби	139699	196013	227311	+56314	+31298	+87612	+40,31	+15,97	+62,71
2 Оборотні активи	114996	24142	120458	-90854	+96316	+5462	-79,01	+399	+4,75
2.1 Оборотні виробничі засоби	3817	3324	7742	-493	+4418	+3925	-12,92	+132,9	+102,8
2.1.1. Виробничі запаси	3817	3324	7742	-493	+4418	+3925	-12,92	+132,9	+102,8
2.2. Фонди обігу	111170	20818	112716	-90352	+91898	+1546	-81,27	+441,4	+1,39
2.2.1. Готова продукція і товари	268	177	177	-91	0	-91	-33,96	0	-33,96
2.2.2. Поточна дебіторська заборгованість	106099	17204	107311	-88895	+90107	+1212	-83,78	+523,8	+1,14

Кінець таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2.2.3. Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції	4701	3336	5120	-1365	+1784	+419	-29,04	+53,48	+8,91
2.2.4. Витрати майбутніх періодів	102	101	108	-1	+7	+6	-0,98	+6,93	+5,88
2.2.5. Інші оборотні активи	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	4	0	0	-4	0	-4	-100,0	0	-100,0
Пасив									
Капітал – всього	310921	278893	362134	-32028	+83241	+51213	-10,30	+29,85	+16,47
1. Власний капітал	-113239	-102044	-10203	+11195	+91841	+10303 6	-9,89	-90,00	-90,99
1.1. Зареєстрований капітал	300	300	300	0	0	0	0,00	0,00	0,00
2. Зобов'язання	424160	380937	372337	-43223	-8600	-51823	-10,19	-2,26	-12,22
2.1. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.2. Поточні зобов'язання	424160	380937	372337	-43223	-8600	-51823	-10,19	-2,26	-12,22
2.2.1. Короткострокові кредити	350	191	184	-159	-7	-166	-45,43	-3,66	-47,43
2.2.2. Кредиторська заборгованість	423810	380746	372153	-43064	-8593	-51657	-10,16	-2,26	-12,19
2.2.3. Доходи майбутніх періодів	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.2.4. Інші поточні зобов'язання та забезпечення	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.3. Зобов'язання, пов'язані з не оборотними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Джерело: побудовано автором на основі додатків А, Б, В.

Спочатку проаналізуємо за даними таблиці 2.4 активну частину балансу ТОВ «АГРОДАР-БАР». Отже, загальна сума майна у 2020 році зменшилась на 32028 тис. грн (10,3%), сума майна у 2021 році зросла на 83241 тис. грн, тобто 29,85%. Якщо ж порівнювати 2021 та 2019 роки то майно збільшилось на суму 51213 тис. грн (16,47%).

Показник необоротних активів у 2020 році він становить 195921 тис. грн, що більше за попередній рік на 58830 тис. грн (30,03%), а у 2021 році показник зменшився на 13075 тис. грн, тобто 5,13% відносно 2020 року, та зріс на 45755 тис. грн (23,35%) відносно 2019 року.

Що до вартості основних засобів, то вона має тенденцію до збільшення. Так у 2020 році основні засоби зросли порівняно з 2019 роком на 56314 тис. грн з темпом приросту 40,31%, а у 2021 році сума збільшилась на 31298 тис. грн порівняно з 2020 роком та на 87612 тис. грн порівнюючи з 2019 роком з темпами приросту відповідно 15,97% та 62,71%.

Показник оборотних активів у 2020 році він становить 24142 тис. грн, що менше за попередній рік на 90854 тис. грн (79,01%), а у 2021 році показник становить 120458 тис. грн, тобто він зріс на 96316 тис. грн, тобто 399% відносно 2020 року, та на +5462 тис. грн (4,75%) відносно 2019 року.

Сума оборотних виробничих запасів у 2020 році становить 3324 тис. грн, це менше за минулий рік на 493 тис. грн, у 2021 році спостерігається збільшення на суму 4418 тис. грн (132,9%) відносно 2020 року, та на +3925 тис. грн (102,8%) відносно 2019 року.

Вартість фондів обігу у 2020 році зменшилась на 90352 тис. грн, тобто 81,27%. Що до 2021 року, то вартість зросла на 91898 тис. грн, тобто 441,4%. Якщо ж порівнювати 2021 та 2019 роки, то бачимо збільшення на суму 1546 тис. грн (1,39%).

Що до суми готової продукції та товарів, то у 2020 році вона зменшилась порівняно з 2019 роком на 91 тис. грн, тобто 33,96%, а у 2021 році сума не змінилась порівняно з 2019 роком і становила 177 тис. грн.

Показник поточної дебіторської заборгованості в аналізований період не стабільний. Так, у 2020 році він становить 17204 тис. грн, що менше за попередній рік на 88895 тис. грн (83,78%), а у 2021 році показник збільшився на 90107 тис. грн, тобто 523,8% відносно 2020 року, та збільшився на +1212 тис. грн (1,14%) відносно 2019 року.

Сума грошових коштів і поточних фінансових інвестицій у 2020 році дорівнює 3336 тис. грн, це менше за минулий рік на 1365 тис. грн, у 2021 році спостерігається збільшення на суму 1784 тис. грн (53,48%) відносно 2020 року, та збільшення на 419 тис. грн відносно 2019 року.

Вартість витрат майбутніх періодів має незначні зміни. Так, у 2020 році сума зменшилась на 1 тис. грн, що до 2021 року, то вартість збільшилась на 7 тис. грн відносно 2020 року та на 6 тис. грн відносно 2019 року.

Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття у 2019 році становили 4 тис. грн, протягом інших аналізованих років відсутні.

Далі проаналізуємо зміни у пасивах балансу. Так, власний капітал має від'ємне значення протягом аналізованого періоду. Бачимо, що від'ємний показник поступово зменшується протягом трьох років. Так, у 2019 році він становив -1113239 тис. грн, у 2020 році -102044 тис. грн, у 2021 році – 10203 тис. грн. Компанія має від'ємний власний капітал, отже загальна сума зобов'язань перевищує загальну суму активів.

Від'ємне значення власного капіталу зумовлено значною сумою непокритого збитку. Так, у 2019 році він становив – 197629 тис. грн, у 2020 році – 208029 тис. грн, у 2021 році збиток зменшився до – 104960 тис. грн.

Показник зобов'язань в цілому зменшується. Так, у 2020 році він становить 380937 тис. грн, що менше за попередній рік на 43223 тис. грн (-10,19%), а у 2021 році показник зменшився на 8600 тис. грн, тобто -2,26% відносно 2020 року, та на 51823 тис. грн (-12,22%) відносно 2019 року.

Розмір поточних зобов'язань у 2020 році становить 380937 тис. грн, що менше за попередній рік на 43223 тис. грн (-10,19%). Якщо порівнювати 2021 та

2020 роки, то поточні зобов'язання зменшились на 8600 тис. грн (-2,26%), якщо порівняти до 2019 року, то спостерігається зменшення на суму 51823 тис. грн (-12,22%).

Короткострокові кредити мають тенденцію до зменшення. Так, у 2020 році вони становили 191 тис. грн, що менше за попередній рік на 159 тис. грн (-45,43%), а у 2021 році показник зменшився на 7 тис. грн, тобто -3,66% відносно 2020 року, та зменшився на +166 тис. грн (47,43%) відносно 2019 року.

Що до кредиторської заборгованості, то у 2020 році вона зменшилась порівняно з 2019 роком на 43064 тис. грн з темпом приросту -10,16%, а у 2021 році – на 8593 тис. грн порівняно з 2020 роком та на 51657 тис. грн порівнюючи з 2019 роком з темпами приросту відповідно -2,26% та -12,19%.

Також потрібно враховувати, що поточні зобов'язання є джерелом покриття дебіторської заборгованості. Тому проведемо аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5 – Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей

Показники	2019 р., тис. грн	2020 р., тис. грн	2021 р., тис. грн
Дебіторська заборгованість	106099	17204	107311
Кредиторська заборгованість	424160	380937	372337
Співвідношення ДЗ/КЗ	0,25	0,05	0,29

Джерело: побудовано автором на основі додатків А, Б, В.

З таблиці 2.5 видно, що кредиторська заборгованість перевищує дебіторську протягом усього аналізованого періоду. Внаслідок цього низька швидкість оборотності кредиторської заборгованості в порівнянні з дебіторською. Так як дебіторська заборгованість обертається швидше у підприємства можуть з'явитися вільні кошти.

Вертикальний аналіз балансу ТОВ «АГРОДАР-БАР» протягом 2019-2021 років здійснено у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Вертикальний аналіз балансу ТОВ «АГРОДАР-БАР»

Показник	2019 рік		2020 рік		2021 рік		Відхилення за питомою вагою, %		
	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	2019/2018	2020/2019	2020/2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Актив									
Майно - всього	310921	100,00	278893	100,00	362134	100,00	0,00	0,00	0,00
1. Необоротні активи	195921	63,01	254751	91,34	241676	66,74	28,33	-24,61	3,72
1.1 Основні засоби	139699	44,93	196013	70,28	227311	62,77	25,35	-7,51	17,84
2 Оборотні активи	114996	36,99	24142	8,66	120458	33,26	-28,33	24,61	-3,72
2.1 Оборотні виробничі засоби	3817	1,23	3324	1,19	7742	2,14	-0,04	0,95	0,91
2.1.1. Виробничі запаси	3817	1,23	3324	1,19	7742	2,14	-0,04	0,95	0,91
2.2. Фонди обігу	111170	35,76	20818	7,46	112716	31,13	-28,29	23,66	-4,63
2.2.1. Готова продукція і товари	268	0,09	177	0,06	177	0,05	-0,02	-0,01	-0,04
2.2.2. Поточна дебіторська заборгованість	106099	34,12	17204	6,17	107311	29,63	-27,96	23,46	-4,49
2.2.3. Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції	4701	1,51	3336	1,20	5120	1,41	-0,32	0,22	-0,10
2.2.4. Витрати майбутніх періодів	102	0,03	101	0,04	108	0,03	0,00	-0,01	0,00
2.2.5. Інші оборотні активи	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0,00
2.3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	4	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0,00
Пасив									
Капітал – всього	310921	100,00	278893	100,00	362134	100,00	0,00	0,00	0,00
1. Власний капітал	-113239	-36,42	-102044	-36,59	-10203	-2,82	-0,17	33,77	33,60
1.1. Зареєстрований капітал	300	0,10	300	0,11	300	0,08	0,01	-0,02	-0,01

Кінець таблиці 2.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2. Зобов'язання	424160	136,42	380937	136,59	372337	102,82	0,17	-33,77	-33,60
2.1. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0,00
2.2. Поточні зобов'язання	424160	136,42	380937	136,59	372337	102,82	0,17	-33,77	-33,60
2.2.1. Короткострокові кредити	350	0,11	191	0,07	184	0,05	-0,04	-0,02	-0,06
2.2.2. Кредиторська заборгованість	423810	136,31	380746	136,52	372153	102,77	0,21	-33,75	-33,54
2.2.3. Доходи майбутніх періодів	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0,00
2.2.4. Інші поточні зобов'язання та забезпечення	0	0	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0,00
2.3. Зобов'язання, пов'язані з не оборотними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	0	0	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0,00

Джерело: побудовано автором на основі додатків А, Б, В.

За даними таблиці 2.6 проаналізуємо структуру балансу ТОВ «АГРОДАР-БАР». Так, у 2019 році в активі балансу найбільшу питому вагу становлять необоротні активи (I розділ активу балансу), тобто 63,01%, а саме: основні засоби (44,93%). А оборотні активи (II розділ активу балансу) займають 36,99% у активі, серед них більшу частину становлять фонди обігу (35,76%), а саме дебіторська заборгованість (34,12%).

Найбільшу частину в пасиві балансу у 2019 році займають зобов'язання 136,42%, а саме поточні зобов'язання (136,42%), власний капітал має від'ємне значення питома вага -36,42%.

У 2020 році в активі балансу найбільшу частину також становлять необоротні активи (I розділ активу балансу) 91,34%, а саме основні засоби (70,28%). А оборотні активи (II розділ активу балансу) займають 8,66% у активі, більшу частину серед них становлять фонди обігу (7,46%), а саме дебіторська заборгованість (6,17%).

Найбільшу частину в пасиві балансу у 2020 році займають зобов'язання 136,59%, а саме поточні зобов'язання (136,59%).

Більшу питому вагу в активі балансу у 2021 році становлять необоротні активи (I розділ активу балансу), тобто 66,74%, серед них основні засоби (62,77%). А оборотні активи (II розділ активу балансу) займають 33,26%, а саме фонди обігу (31,13%), 29,63% з яких займає дебіторська заборгованість.

Найбільшу питому вагу в пасиві балансу у 2021 році займають зобов'язання 102,82%, а саме поточні зобов'язання (102,82%).

Отже, протягом трьох аналізованих років спостерігається у структурі активів перевищення необоротних активів над оборотними (рисунок 2.2), що свідчить про недостатню мобільну структуру майна, що негативно впливає на його ліквідність.

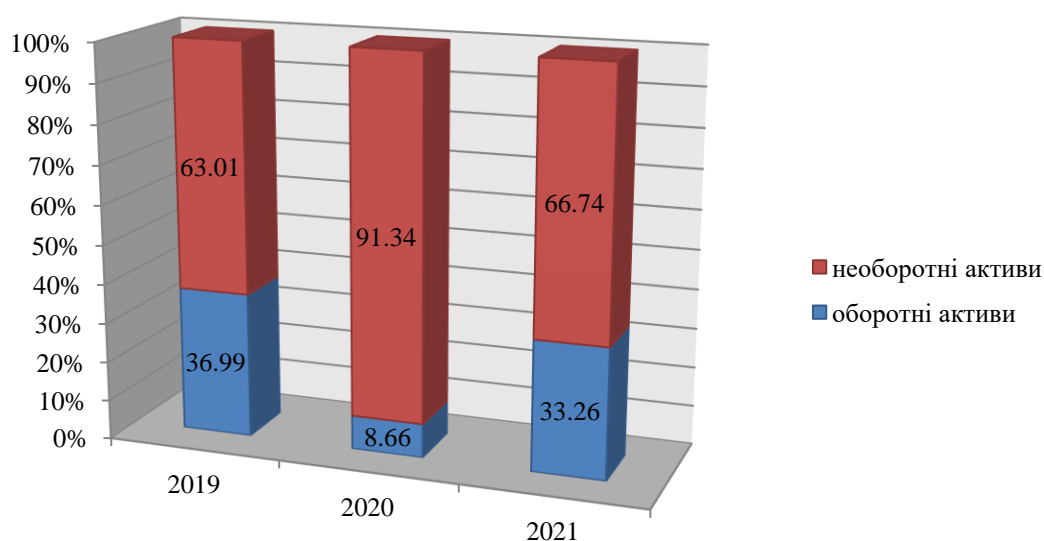

Рисунок 2.2 – Структура майна ТОВ «АГРОДАР-БАР» за 2019-2021 роки, %

Що до аналізу пасивів, то для нормальної фінансової стійкості підприємства частка власного капіталу має бути понад 50%, в нашому випадку частка від'ємна, що свідчить про фінансову залежність підприємства від зовнішніх джерел (рисунок 2.3).

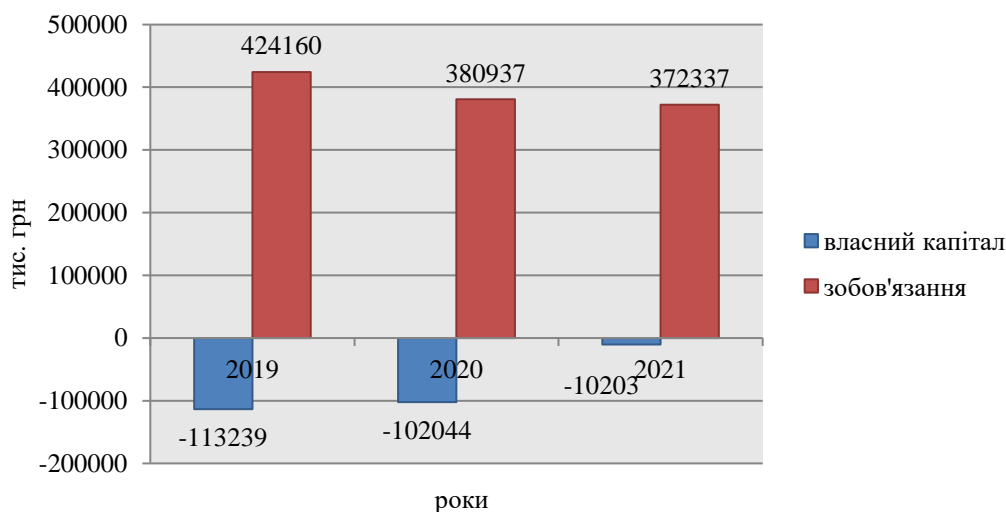

Рисунок 2.3 – Аналіз складу пасивної частини балансу ТОВ «АГРОДАР-БАР»

Проведемо аналіз фінансових результатів ТОВ «АГРОДАР-БАР» за 2019-2021 роки (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7 – Аналіз величини та динаміки фінансових результатів та витрат ТОВ «АГРОДАР-БАР» за 2019-2021 роки

Показники	2019 р., тис.грн	2020 р., тис.грн	2021 р., тис.грн	Відхилення					
				абсолютне, тис.грн			відносне, %		
				2020/ 2019	2021/ 2020	2021/ 2019	2020/ 2019	2021/ 2020	2021/ 2019
1	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	170917	141772	226549	-29145	+84777	+55632	-17,05	+59,80	+32,55
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	-79499	-57327	-116969	+22172	-59642	-37470	+27,89	-104,04	-47,13

Кінець таблиці 2.7.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3. Валовий :									
прибуток	91418	84445	109580	-6973	+25135	+18162	-7,63	+29,76	+19,87
збиток									
4. Інші операційні доходи	51283	956	11279	-50327	+10323	-40004	-98,14	+1079,8	-78,01
5. Адміністративні витрати	-17669	-26405	-12498	-8736	+13907	+5171	-49,44	+52,67	+29,27
6. Витрати на збут	-3612	0	0	+3612	0	+3612	-100,0	0	-100,0
7. Інші операційні витрати	-729	-9036	-18744	-8307	-9708	-18015	-1139,5	-107,44	-2471,2
8. Фінансовий результат від операційної діяльності:									
прибуток	120619	49960	89617	-70659	+39657	-31002	-58,58	+79,38	-25,70
збиток									
9. Дохід від участі в капітал	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10. Інші фінансові доходи	56330	45	13452	-56285	+13407	-42878	-99,92	+29793,3	-76,12
11. Інші доходи	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00
12. Фінансові витрати	-330096	-91730	-11228	+238366	+80502	+318868	+72,21	+87,76	+96,60
13. Втрати від участі в капіталі	0	0	0	0	0	0	0	0	0
14. Інші витрати	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15. Фінансовий результат до оподаткування:									
прибуток			91841	+111350	+133566	+244916	+72,74	+320,11	+160,00
збиток	-153075	-41725							
16. Витрати (дохід) з податку на прибуток	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17. Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18. Чистий фінансовий результат:									
прибуток			91841	+111350	+133566	+244916	+72,74	+320,11	+160,00
збиток	-153075	-41725							

Джерело: побудовано на основі додатків А, Б, В.

За даними таблиці 2.7 бачимо, що чистий дохід від надання послуг у 2020 році становив 141772 тис. грн, що на 29145 тис. грн (17,05%) менше за попередній рік, а у 2021 році показник збільшився на 84777 тис. грн (59,8%) відносно минулого року та більше на 55632 тис. грн (32,55%) за 2019 рік.

Валовий прибуток склав 84445 тис. грн у 2020 році, що менше за 2019 рік на 6973 тис. грн (7,63%), а у 2021 році він зріс до показника 109580 тис. грн, відносно 2020 року це більше на 29,76% та на 19,87% відносно 2019 року.

Фінансовий результат від операційної діяльності протягом аналізованого періоду був додатнім. Так, у 2019 році він дорівнював 120619 тис. грн, у 2020 році – 49960 тис. грн, що менше попереднього року на 70659 тис. грн (58,58%). Що до 2021 року, то показник досяг значення 89617 тис. грн, що більше за попередній рік на 39657 тис. грн (79,38%), але менше за 2019 рік на 31002 тис. грн (25,70%).

Фінансовий результат до оподаткування у 2019 та 2020 роках був збитковим та становив відповідно -153075 тис. грн та -41725 тис. грн. А у 2021 році фінансовий результат до оподаткування додатній та склав 91841 тис. грн.

Чистий фінансовий результат у 2019 та 2020 роках був від'ємним, проте збиток поступово зменшувався і у 2021 році підприємство отримало прибуток у сумі 91841 тис. грн, що більше на 133566 тис. грн за попередній рік та на 244916 тис. грн за 2019 рік (рисунок 2.4).

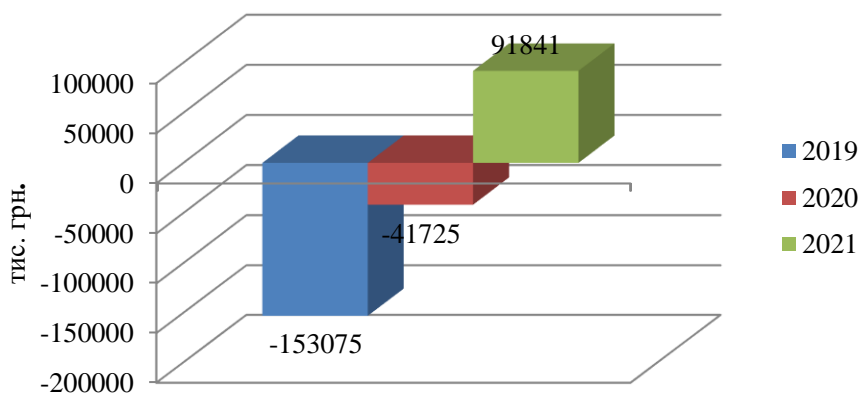

Рисунок 2.4 – Динаміка фінансового результату ТОВ «АГРОДАР-БАР» за 2019-2021 роки

На підставі балансу ТОВ «АГРОДАР-БАР» визначимо чи є баланс підприємства ліквідним.

Отже, згрупуємо: активи балансу за ступенем ліквідності, а саме найбільш ліквідні, швидко ліквідні, повільно ліквідні, важко ліквідні; пасиви – на такі групи: найбільш термінові зобов'язання, короткострокові кредити та позики, довгострокові зобов'язання, постійні пасиви (додаток Г).

Обчисленні показники внесено у таблицю 2.8, для того, щоб порівняти та проаналізувати їх.

Таблиця 2.8 – Порівняння показників на початок та кінець періодів

тис.грн.							
Активи	Розмір		Пасиви	Розмір		Надлишок (+), нестача (-)	
	на початок періоду	на кінець періоду		на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду
А1 - миттєво ліквідні активи	3373	5120	П1 – найбільш строкові зобов'язання	2987	6618	+386	-1498
А2 - активи, що швидко реалізуються	57574	107311	П2 – короткострокові пасиви	208946	365719	-151372	-258408
А3 - активи, що повільно реалізуються	38030	22392	П3 – довгострокові пасиви	0	0	+38030	+22392
А4 - активи, що важко реалізуються	152043	227311	П4 – постійні пасиви	39836	-10203	+112207	+237514
БАЛАНС	251769	362134	БАЛАНС	251769	362134	*	*

За даними таблиці 2.8 бачимо, що на початок періоду по трьом показникам надлишок, а по одному нестача, а на кінець періоду нестача по першим двом групам показників та надлишок по останніх.

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо:

$$A1 \geq P1$$

$$A2 \geq П2$$

$$A3 \geq П3$$

$$A4 \leq П4$$

У нашому випадку отримуємо:

На початок періоду :

$$3373 \geq 2987;$$

$$57574 \leq 208946;$$

$$38030 \geq 0;$$

$$152043 \geq 39836.$$

Отже, перша, третя рівності виконуються, але не виконується друга та четверта рівності, що свідчить про те, що баланс на початок звітного періоду не вважається абсолютно ліквідним.

Далі визначимо показники поточної і перспективної ліквідності на початок звітного періоду за формулами:

$$ТЛ = (A1 + A2) - (П1 + П2) = (3373 + 57574) - (2987 + 208946) = -150986$$

$$ПЛ = A3 - П3 = 38030 - 0 = 38030.$$

На кінець звітного періоду :

$$5120 \leq 6618;$$

$$107311 \leq 365719;$$

$$22392 \geq 0;$$

$$227311 \geq -10203.$$

Отже, виконуються лише третя рівність, а перша, друга та четверта рівності не виконуються, що свідчить про те, що баланс на кінець звітного періоду не вважається ліквідним.

Далі визначимо показники поточної і перспективної ліквідності на кінець звітного періоду за формулами:

$$ТЛ = (A1 + A2) - (П1 + П2) = (5120 + 107311) - (6618 + 365719) = -259906$$

$$ПЛ = A3 - П3 = 22392 - 0 = 22392.$$

За результатами аналізу трьох років виявлено, що баланс ТОВ «АГРОДАР-БАР» не є ліквідним. Тобто у підприємства недостатньо оборотних активів, для того, щоб теоретично погасити зобов'язання при цьому здійснюючи процес надання послуг елеватора.

Стабільність діяльності підприємства та його фінансовий стан певною мірою залежать від того, яким саме майном розпоряджається підприємство, а також в які саме активи вкладається капітал, та розмір доходу, який вони приносять підприємству. Керівники підприємства мають точно усвідомити джерела ресурсів, за рахунок яких здійснюватиметься робота підприємства, а також в які саме сфери діяльності вони будуть вкладати свій капітал. У багатьох джерелах фінансовий та майновий стан розглядають як два самостійні поняття, що доповнюють один одного. Отже, майновий стан прямо впливає на фінансовий, а фінансовий в свою чергу є однією серед якісних характеристик майнового стану, є структурною частиною, але за певними параметрами виходить за його межі. Аналіз майнового стану підприємства має дуже важливе значення, адже від його розмірів і структури залежать обсяги діяльності підприємства, його платоспроможність і фінансова стійкість.

За даними фінансової звітності ТОВ «АГРОДАР-БАР» проаналізуємо майновий стан підприємства. У таблиці 2.9 розраховані основні показники майнового стану «АГРОДАР-БАР», а також їх динаміка протягом 2019-2021 років.

Таблиця 2.9 – Аналіз динаміки показників майнового стану ТОВ «АГРОДАР-БАР»

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Абсолютне відхилення, тис. грн		Темп приросту, %	
				2020/2019	2021/2020	2020/2019	2021/2020
1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів (K_{cp})	0,59	0,09	0,5	-0,5	+0,41	-84,75	+455,56

Кінець таблиці 2.9

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт приросту майна ($K_{\text{пм}}$)	0,23	-0,1	0,3	-0,33	+0,4	-143,48	-400,00
Коефіцієнт мобільності майна ($K_{\text{мм}}$)	0,04	0,14	0,04	+0,1	-0,1	+250,00	-71,43
Коефіцієнт реальної вартості майна ($K_{\text{вм}}$)	0,5	0,71	0,65	+0,25	-0,06	+54,35	-8,45
Частка основних засобів в активах ($\text{Ч}_{\text{оз}}$)	0,44	0,7	0,63	+0,26	-0,07	+59,09	-10,00
Коефіцієнт зносу основних засобів ($K_{\text{зн}}$)	0,48	0,51	0,5	+0,03	-0,01	+6,25	-1,96
Коефіцієнт оновлення основних засобів ($K_{\text{он}}$)	0,003	0,04	0,12	+0,037	+0,08	+1233,33	+200,00
Коефіцієнт вибуття основних засобів ($K_{\text{внб}}$)	0,0009	0,0002	0,0007	-0,0007	+0,0005	-77,78	+250,00
Коефіцієнт придатності основних засобів ($K_{\text{пр}}$)	0,52	0,49	0,5	-0,03	+0,01	-5,77	+2,04

Отже, за даними таблиці 2.9 можна зробити наступні висновки:

– коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів ($K_{\text{сп}}$) у 2020 році різко знизився, це свідчить що оборотні активи займають малу частку у структурі активів у цьому році (рисунок 2.5). Коефіцієнт показує співвідношення оборотних та необоротних активів, так як коефіцієнт в нашому випадку протягом трьох аналізованих років менше 1, то це означає, що розмір необоротних активів перевищує розмір оборотних. Для підприємства недостатній розмір оборотних активів може призвести до певних збоїв у діяльності підприємства.

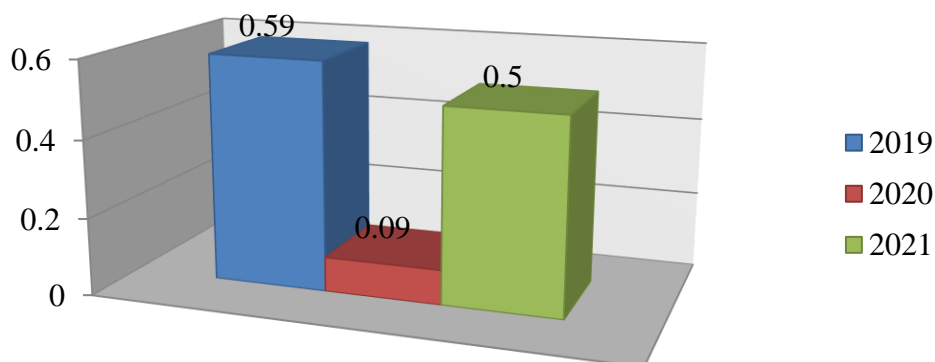

Рисунок 2.5 – Динаміка коефіцієнта співвідношення оборотних і необоротних активів ТОВ «АГРОДАР-БАР» протягом 2019-2021 р.р.

– коефіцієнт приросту майна ($K_{\text{пм}}$) показує з яким темпом приросту змінюється динаміка розміру активів. Так, у 2019 році прослідковується збільшення на 23% відносно попереднього року, у 2020 році навпаки зменшення на 10% порівняно з 2019 роком, а у 2021 розмір активів зріс на 30%, порівнюючи з минулим роком.

– коефіцієнт мобільності майна ($K_{\text{мм}}$) у 2019 та 2021 роках дорівнює 0,04, а у 2020 році було незначне збільшення до 0,14. Проте оптимальне значення показника більше за 0,5, у нашому випадку значення коефіцієнтів за аналізований період менші за норму, що говорить про низьку мобільність майна підприємства.

– коефіцієнт реальної вартості майна ($K_{\text{вм}}$) у 2019 році становив 0,5, у 2020 році - 0,71, а у 2021 році – 0,65. Нормативне значення цього коефіцієнта має бути не меншим 0,5. На рисунку 2.6 бачимо, що протягом аналізованого періоду коефіцієнт відповідає нормі.

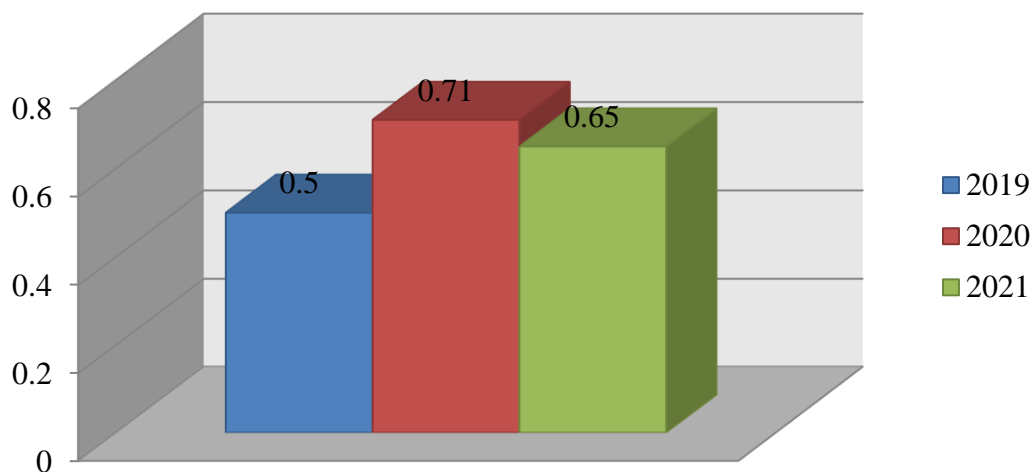

Рисунок 2.6 – Динаміка коефіцієнта реальної вартості майна ТОВ «АГРОДАР-БАР» протягом 2019-2021 років

– частка основних засобів в активах ($\text{Ч}_{\text{оз}}$) показує, яку питому вагу займають основні засоби в активах. Так, у 2019 році основні засоби у структурі активів займають 44%, у 2020 році – 70%, у 2021 році – 63%. Нормативного

значення цього показника не існує, адже показник залежить від роду діяльності підприємства, для виробничого підприємства висока питома вага основних засобів є нормою.

– коефіцієнт зносу основних засобів ($K_{зн}$) показує інтенсивність накопичення коштів для оновлення основного капіталу. Рекомендоване значення менше 0,5. У нашому випадку коефіцієнт зносу за аналізований період майже у рамках нормативного значення (рисунок 2.7). Це означає, що стан основних засобів задовільний, проте зовсім скоро потрібно буде оновити основні засоби та підтримувати їх технічний стан.

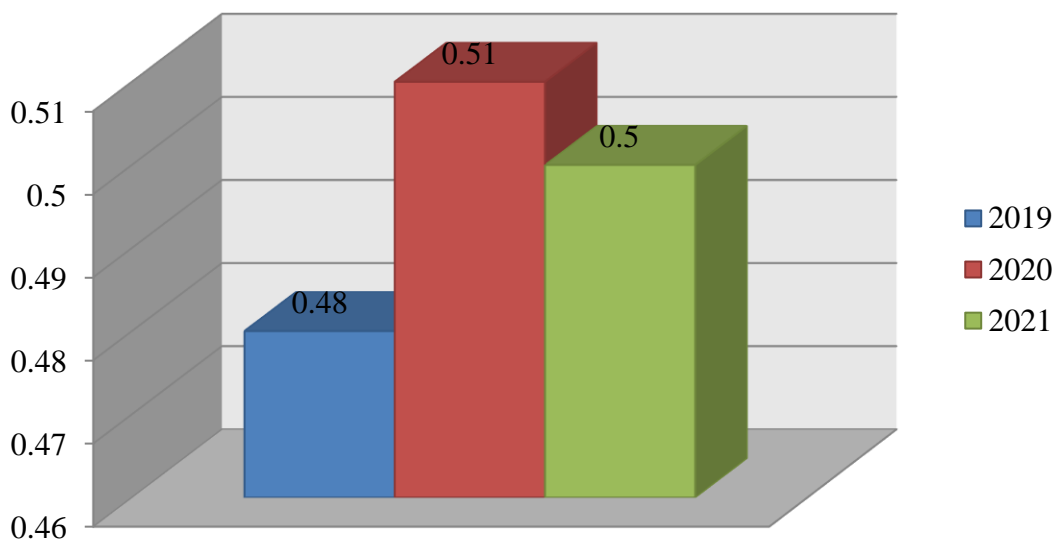

Рисунок 2.7 – Динаміка коефіцієнта зносу основних засобів ТОВ «АГРОДАР-БАР» протягом 2019-2021 років

– коефіцієнт оновлення основних фондів ($K_{он}$) характеризує частку нових, введених в експлуатацію у звітному періоді основних фондів у складі усіх основних фондів, наявних на кінець звітнього періоду.

– коефіцієнт вибуття ($K_{виб}$) показує, яка частка основних засобів, що були до початку звітнього періоду, вибула за звітний період через знос. Якщо коефіцієнт вибуття менше коефіцієнта оновлення, то має місце розширене відтворення

основних фондів; якщо більше - звужене відтворення основних фондів. У нашому випадку розширене відтворення основних фондів.

– коефіцієнт придатності ($K_{\text{Пр}}$) характеризує відповідно частку незношеної частини основних засобів. Його нормативне значення більше 0,5. У нашому випадку значення показника відповідають нормі. Що менша величина коефіцієнта зношеності і більша величина коефіцієнта придатності, то кращий технічний стан основних засобів. У нашому випадку коефіцієнти знаходяться майже на одному рівні, що говорить про те, що стан основних засобів задовільний.

Серед важливих характеристик фінансового стану підприємства є фінансова стійкість. Отже, далі проаналізуємо фінансову стійкість за допомогою сукупності фінансових коефіцієнтів.

У таблиці 2.10 узагальнено основні коефіцієнти, що характеризують фінансову стійкість.

Таблиця 2.10 – Аналіз динаміки показників фінансової стійкості ТОВ «АГРОДАР-БАР»

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Абсолютне відхилення, тис. грн		Темп приросту, %	
				2020/2019	2021/2020	2020/2019	2021/2020
Коефіцієнт співвідношення позиченого та власного капіталу (K_c)	-3,75	-3,73	-36,49	+0,02	-32,76	-0,53	+878,28
Коефіцієнт забезпеченості власним капіталом ($K_{\text{ЗВ}}$)	-9,8	-4,23	-0,08	+5,57	+4,15	-56,84	-98,11
Коефіцієнт автономії ($K_{\text{ав}}$)	-0,36	-0,37	-0,03	-0,01	+0,34	+2,78	-91,89
Коефіцієнт маневрування (K_M)	-1,02	-0,24	-11,81	+0,78	-11,57	-76,47	+4820,83
Коефіцієнт постійного активу ($K_{\text{П}}$)	-1,73	-2,5	-23,69	-0,77	-21,19	+44,51	+847,60

Проаналізувавши у таблиці 2.10 показники фінансової стійкості ТОВ «АГРОДАР-БАР», зробимо наступні висновки:

– коефіцієнт співвідношення позиченого та власного капіталу (K_c) показує розмір позиченого капіталу залученого на 1 грн власного капіталу (рисунок 2.8). Бачимо зменшення позичкового капіталу протягом аналізованого періоду – це позитивно впливає на фінансову стійкість, проте спостерігається відсутність власного капіталу, що зумовлено негативним фактором – непокритим збитком. У 2019 році він становив 197629 тис. грн, у 2020 році – 208029 тис. грн, у 2021 році – 104960 тис. грн. Тенденція фінансових результатів діяльності підприємства покращилась у 2021 році, воно отримало прибуток у розмірі 91841 тис. грн, проте це не змінило стан власного капіталу, тобто його відсутність.

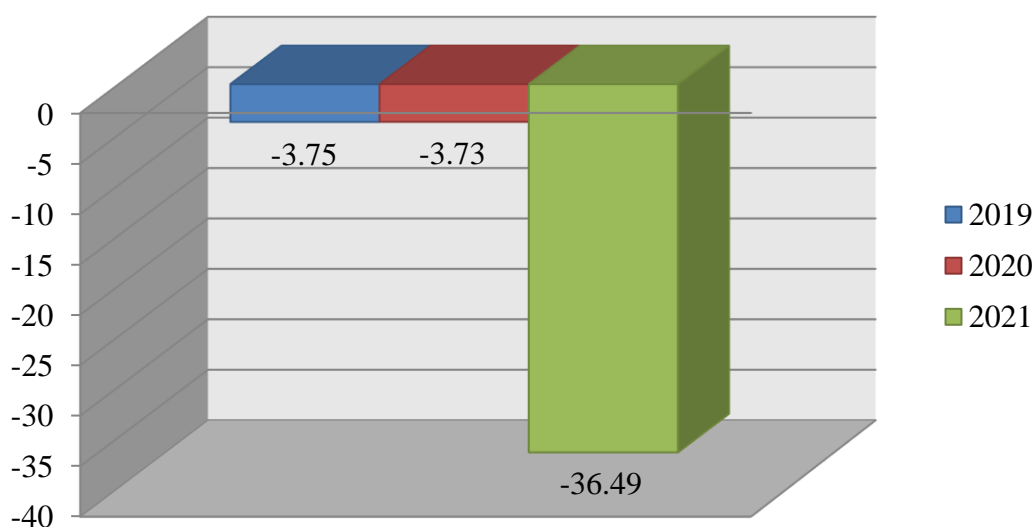

Рисунок 2.8 – Динаміка коефіцієнта співвідношення позиченого та власного капіталу ТОВ «АГРОДАР-БАР» протягом 2019-2021 років

– коефіцієнт забезпеченості власним капіталом ($K_{зв}$) показує наявну кількість власного оборотного капіталу у підприємства, що потрібен для нормального функціонування. За результатами аналізу бачимо, що власний капітал підприємства відсутній, проте спостерігається достатня кількість оборотних активів. У структурі оборотних активів у 2021 році бачимо позитивну

тенденція до збільшення виробничих запасів, це дає можливість ТОВ «АГРОДАР-БАР» добре забезпечувати свою матеріальну базу, але дане збільшення може також свідчити про подорожчання виробничих запасів.

– коефіцієнт автономії ($K_{ав}$) характеризує питому вагу власного капіталу у структурі активів. Тенденція показника негативна протягом аналізованого періоду, адже значення власного капіталу від’ємне (рисунок 2.9).

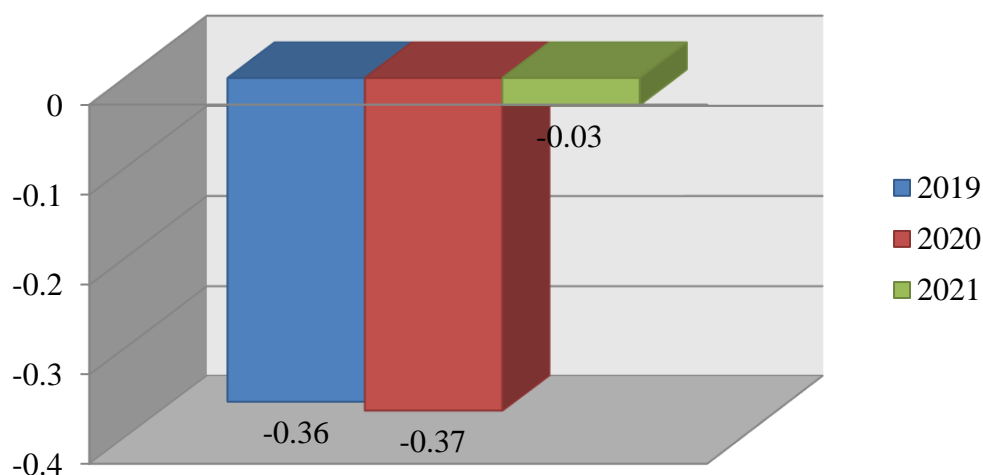

Рисунок 2.9 – Динаміка коефіцієнта автономії ТОВ «АГРОДАР-БАР» протягом 2019-2021 років

– коефіцієнт маневрування (K_m) показує на скільки мобільний власний капітал. Він характеризує, яка кількість власного капіталу витрачається для фінансування діяльності підприємства, а також кількість, яка вкладена в основні засоби. Так як власний капітал відсутній, то і коефіцієнт протягом аналізованого періоду негативний.

– коефіцієнт постійного активу (K_n) характеризує частину власного капіталу, що використовується для фінансування необоротних активів. Бачимо, що значення коефіцієнта протягом трьох років від’ємний, проте за останні роки збільшується розмір основних засобів. Так, їх залишкова вартість у 2019 році

становила 139699 тис. грн, у 2020 році – 196013 тис. грн, у 2021 році – 227311 тис. грн.

Проаналізувавши фінансову стійкість ТОВ «АГРОДАР-БАР» за 2019-2021 роки, можна віднести дане підприємство до четвертої групи – «кризовий стан». Проте, ТОВ «АГРОДАР-БАР» успішно працює і за останній аналізований період 2021 р. мало позитивний фінансовий результат, тобто прибуток. При наявній конкуренції по даному виду діяльності (послуги елеватора) та актуальності надання послуг у Вінницькій області його можна назвати цілком успішним.

Фінансовий стан підприємства на пряму залежить від результатів його діяльності.

Велика кількість українських підприємств має незадовільну структуру капіталу, тобто має нестачу власних коштів. Так і в нашому випадку, у ТОВ «АГРОДАР-БАР» від’ємний власний капітал.

«Одним серед основних шляхів поліпшення фінансового стану у цій ситуації є акумуляція внутрішніх резервів підприємства, що можливо зробити за рахунок проведення реструктуризації активної частини балансу підприємства» [30].

3 Напрями підвищення ефективності управління активами та пасивами підприємства за матеріалами ТОВ «АГРОДАР-БАР»

Одним з важливих елементів, що сприяє підвищенню ефективності функціонування суб'єкта господарювання, є чітко сформована система управління активами та пасивами.

Спочатку з'ясуємо підходи до управління активами підприємства, їх можна розділити на два рівноцінних процеси: управління необоротними активами та оборотними. Обидва процеси мають великий вплив на діяльність суб'єкта господарювання.

Однією з основних проблем управління активною частиною балансу ТОВ «АГРОДАР-БАР» є проблема оптимізації її структури. А саме протягом аналізованого періоду у структурі активів ТОВ «АГРОДАР-БАР» переважають необоротні активи над оборотними, що свідчить про низьку мобільність структури майна.

Ключова ціль управління необоротними активами – це забезпечення вчасного оновлення необоротних активів та доречне їх використання.

Для початку з'ясуємо значення простого та розширеного відтворення необоротних активів. Так, простим відтворенням необоротних активів називається відтворення, що зумовлює заміну деяких частин та елементів, що зносились, тобто заміну зношених необоротних активів на такі ж нові, та періодичне оновлення їх минулих обсягів і потужностей. Дане відтворення фінансується за рахунок поточних витрат, а також амортизаційних відрахувань. При цьому відтворенні передбачаються такі організаційні форми оновлення виробничих засобів: поточний або капітальний ремонт; купівля нових необоротних засобів.

А розширеним відтворенням називається таке відтворення необоротних активів, що зумовлює збільшення необоротних активів, кількісне або ж якісне, а

також купівля нових видів необоротних активів, що передбачають забезпечення їх вищого рівня продуктивності. При цьому типові відтворення фінансування відбувається завдяки залученню додаткових фінансових ресурсів, тобто прибутку, позик, емісії цінних паперів.

«Для розширеного відтворення характерні такі форми оновлення необоротних активів: реконструкція, модернізація, будівництво, придбання нового обладнання чи сукупних майнових комплексів» [46, 139].

Часто підприємства користуються послугами лізингу. Відповідно до ч. 1 ст. 292 Господарського кодексу [7] лізингом називається господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів.

«Протягом діяльності на підприємстві можливе різке збільшення чи зменшення обсягу необоротних активів. Причиною збільшення може слугувати придбання нових основних засобів тощо. Якщо ж розмір їх залишкової вартості зменшується, це може відбуватись через процеси реалізації основних засобів підприємства, або виведення з експлуатації основних засобів, які вже не можуть відповідати вимогам виробництва продукції, що буде конкурентною на ринку. Також скорочення балансової вартості основних засобів відбувається внаслідок амортизації» [34].

При аналізі динаміки балансу ТОВ «АГРОДАР-БАР» різкої зміни в обсязі необоротних активів не виявлено.

Амортизація - це механізм перенесення на готову продукцію вартості основних засобів, а також нематеріальних активів.

Амортизація показує як фізичний, так і моральний знос основних фондів і нематеріальних активів. Амортизація пов'язана з відтворювальною діяльністю підприємства, метод нарахування амортизації має бути правильно підібраний, щоб сума амортизації була достатньою для оновлення зношених або ж морально застарілих основних засобів і нематеріальних активів.

Для того, щоб провести оцінку ступеня зношеності основних засобів суб'єкта господарювання використовують коефіцієнт зносу основних засобів, який обчислюється як відношення загального розміру зносу основних засобів до первісної вартості. Останній показник, тобто первісну вартість основних фондів розраховується як сума залишкової балансової вартості основних засобів та загальної величини їх зносу. Таким самим способом можна обчислити коефіцієнт зносу нематеріальних активів підприємства.

Коефіцієнт зносу основних засобів на ТОВ «АГРОДАР-БАР» становить у 2019 році 0,48; у 2020 році – 0,51; у 2021 році – 0,5. Рекомендоване значення 0,5. Тобто, бачимо, що значення коефіцієнтів на межі норми. Коли ж коефіцієнт зносу основних засобів перевищує нормативне значення, то це говорить про дуже вузькі технічні можливості підприємства, а також його виробничий потенціал вважається низьким.

«Також на підприємстві має бути постійний фінансовий моніторинг за правильністю використання основних засобів, його здійснюють за допомогою певних економічних показників, таких як: фондівіддача, приріст продукції за рахунок підвищення фондівіддачі, фондорентабельність, відносна економія основних засобів у результаті підвищення фондівіддачі, і інші» [27]. ТОВ «АГРОДАР-БАР» не здійснює моніторинг регулярно і вчасно, тому рекомендується його запровадити

Отже, підсумовуючи, основними заходами в управлінні можуть бути [12]:

– визначення найвигідніших форм оновлення та модернізації основних засобів на простій та розширеній основі;

- з'ясування потреби у збільшенні необоротних активів для розширення обсягу діяльності суб'єкта господарювання – це підвищить фондovвідачу;
- виокремлення способів, за яких можливим буде збільшення основних засобів (будівництво, лізинг, оренда, купівля);
- ефективне використання вже наявних на підприємстві основних засобів та нематеріальних активів;
- обрання найкращого методу нарахування амортизації основних засобів та нематеріальних активів;
- фінансовий моніторинг за використанням обладнання та іншими основними засобами.

Індикатором роботи суб'єкта господарювання є саме оборотні активи. Вони фінансують планові витрати, на них покладено нормальне функціонування підприємства. У ТОВ «АГРОДАР-БАР» оборотних активів недостатньо, це може призвести до виконання зобов'язань підприємством в неповному обсязі.

«Для ефективного використання оборотних коштів необхідно визначити його оптимальну величину, розробити різні варіанти фінансування. Оптимальний розмір оборотних коштів має, з однієї сторони, забезпечувати постійну ефективну діяльність підприємства, а з другої – довести до мінімуму наявність недіючих поточних активів» [28].

Розглянемо управління основними складовими оборотних активів. Управління запасами підприємства є досить важливим елементом управління оборотними активами в цілому, адже воно здійснюється для забезпечення безперебійного, стабільного здійснення господарської діяльності. В сучасному світі підприємствам не нав'язуються чіткі норми, за якими потрібно формувати оборотні активи, тому кожен суб'єкт господарювання самостійно обирає скільки запасів йому утримувати на балансі.

Фінансові менеджери мають добре знати та вміти застосовувати методи контролю запасів, а також ефективно перерозподіляти інвестований у них капітал. Також потрібно розуміти, що вищий рівень рентабельності активів та вищі

можливі витрати, які будуть пов'язані з вкладенням коштів у запаси провокують до зменшення оптимальний обсягу замовлення і, відповідно, середній обсяг запасів.

«Через нестабільність попиту на сировинному ринку, а також через невизначеність у річній потребі в запасах управлінці підприємства зацікавлені у зниженні циклу замовлення, адже при цьому потреба у страхових запасах також зменшується і, також, зменшується сукупний обсяг вкладень у запаси, коли інші умови залишаються незмінними. Інакше кажучи, чим вищі витрати при вкладанні коштів у товарно-матеріальні запаси, тим більшою є потреба у зменшенні термінів виконання замовлень на їх поставку» [25].

Ефективне управління грошовими активами забезпечує стабільну платоспроможність підприємства. При цьому важливим завданням є підтримка грошових активів суб'єкта господарювання на мінімально необхідному рівні. Для цього фінансовий менеджер може прийняти рішення про використання таких можливих джерел поповнення грошових коштів:

- «надходження виручки від реалізації продукції за обов'язкової умови негайної оплати;
- реалізація резервних грошових активів у вигляді поточних фінансових інвестицій;
- стягнення дебіторської заборгованості;
- реалізація матеріальних і нематеріальних активів суб'єкта господарювання;
- оформлення банківських кредитів;
- залучення інвестицій за допомогою випуску акцій, облігацій інших цінних паперів» [40].

Визначити оптимальний розмір залишку грошових коштів можна використовуючи кількісні моделі Баумоля та Міллера-Орра.

Модель Баумоля можна використовувати у тих ситуаціях, коли існує невизначеність майбутніх платежів та складно розробити чіткий план доходів і

витрат грошових коштів. Відповідно до цієї моделі збільшення грошових коштів методом конвертації високоліквідних цінних паперів необхідно здійснювати лише тоді, коли абсолютно використано всі резерви грошових коштів. При такій моделі мінімальний залишок коштів приймається за нуль, а оптимальний залишок грошових коштів є водночас максимальним. Модель Баумоля краще використовувати в умовах, коли суб'єкт господарювання цілком використовує всі свої запаси коштів. Однак у реальному житті це відбувається рідко.

А модель Міллера-Орра уже забезпечує відповідь на запитання, як керувати запасом грошових коштів, коли не можливо достовірно передбачити їх надходження і вибуття кожного дня. Тому, порівнюючи з моделлю Баумоля, вона є складнішою і реалістичнішою.

Отже, можна визначити такі їх відмінності:

– «модель Баумоля забезпечує постійні грошові витрати суб'єкта господарювання, які періодично повторюються. А Модель Міллера - Орра передбачає зовсім не залежні між собою в часі операції з купівлею і продажем;

– за моделлю Баумоля поповнення грошових активів необхідно здійснювати тоді, коли спожиті усі запаси коштів завдяки конвертації високоліквідних цінних паперів, а відмінністю моделі Міллера – Орра є застосування нижньої границі, яка зовсім не означає витрачення усіх коштів;

– орієнтиром моделі Міллера – Орра є точка повернення, іншими словами така точка є оптимальною межею запасу коштів. А Модель В. Баумоля має тільки умовне виокремлення середнього запасу коштів, навіть при тому, якщо суб'єкт господарювання продасть частину цінних паперів при їх зниженні» [22, с. 86].

Коли у короткостроковому періоді у підприємства з'являється потреба у грошових коштах, при цьому конвертувати фінансові інструменти для підприємства буде важко або дорого, тоді є можливість взяти короткостроковий кредит в банку. Але обов'язково треба враховувати, що ставка відсотка за кредитом буде більшою, ніж той відсоток, який можливо одержати за цінними паперами.

Щоб підвищити рентабельність та ефективність використання грошових коштів, необхідно тримати залишок коштів на мінімальному рівні і підвищувати розмір поточних фінансових інвестицій. Проте при цьому буде підвищуватись ймовірність потреби в короткострокових кредитах в банку задля виконання непередбачених платежів. Для підприємства це є дилемою.

Європейські економісти радять легке правило для найбільшої віддачі від використання грошових активів, відповідно до якого регулювати залишок коштів необхідно до тих пір, поки ймовірність появи потреби у кредиті не стане для суб'єкта господарювання критичною.

Управління дебіторською заборгованістю здійснюється для забезпечення своєчасного її повернення та попередження безнадійних боргів. Головною метою при цьому є мінімізація обсягу дебіторської заборгованості та термінів інкасації боргу.

Під час управління мають вирішуватись наступні завдання:

- з'ясування розміру вкладень у дебіторську заборгованість за комерційним і споживчим кредитом;
- визначення основних принципів та умов кредитної політики на підприємстві, що відноситься до покупців продукції;
- формування кола потенційних та надійних дебіторів;
- встановлення інкасації дебіторської заборгованості;
- пришвидшення платежів завдяки формам рефінансування дебіторської заборгованості.

Підприємство при виборі оптимального типу кредитної політики має враховувати цілий ряд факторів. Важливим тут є підвищення якості дебіторської заборгованості. Для досягнення можна використовувати наступні методи: оцінювання фінансового стану кожного кредитора, їх платоспроможності, репутації, термін існування тощо; диверсифікацію клієнтів; визначення ліміту дебіторської заборгованості; використання деяких форм забезпечення для більш ймовірного повернення боргу; застосування штрафних санкцій щодо боржників.

«З метою прискорення розрахунків з дебіторами доречно застосовувати сучасні форми рефінансування заборгованості. Рефінансування – це перенесення дебіторської заборгованості в інші форми оборотних активів (грошові кошти або високоліквідні цінні папери), це відбувається для того, щоб прискорити розрахунки. Основними формами рефінансування вважаються: спонтанне фінансування, факторинг, облік або продаж векселів, форфейтинг» [40].

На рисунку 3.1 узагальнено послідовність управління дебіторською заборгованістю ТОВ «АГРОДАР-БАР».

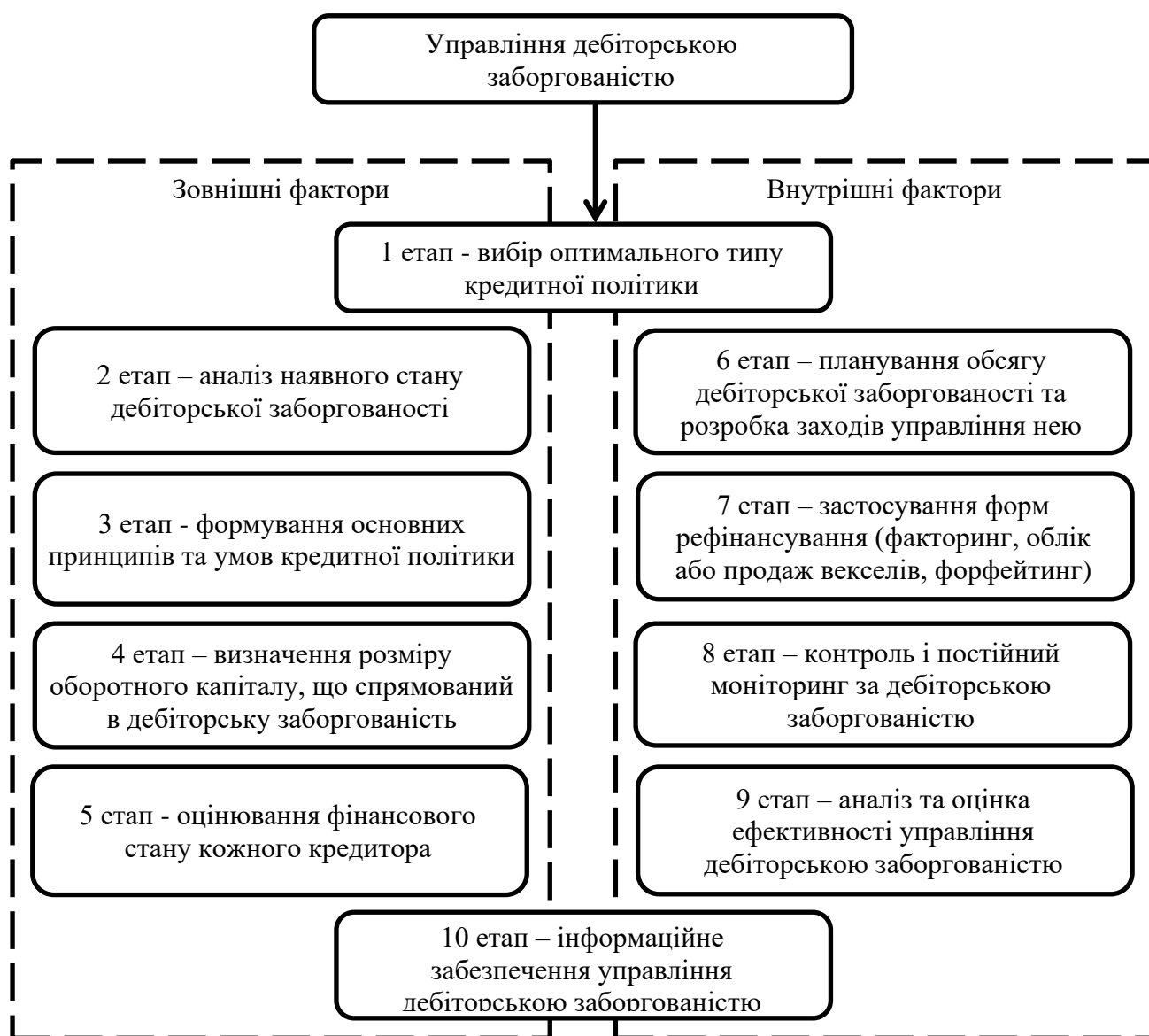

Рисунок 3.1 – Етапи управління дебіторською заборгованістю

Джерело: побудовано автором на основі [37; 43; 45]

Отже, ефективне управління оборотними активами забезпечується здійсненням наступних заходів:

- забезпечити оптимальний обсяг оборотних активів;
- збільшити рентабельності оборотних активів;
- ефективно обирати форми та джерела фінансування оборотних активів;
- забезпечити достатній рівень ліквідності оборотних активів;
- визначити необхідну кількість запасів підприємства, провівши оцінку доцільної потреби в ресурсах на певний період, а також регулярний контроль за ними;
- оптимізувати розмір грошових коштів, управління має здійснюватись на наступних засадах: грошові кошти треба завжди тримати на певному мінімальному рівня для того, щоб здійснювались безперебійно розрахунки; створення резервів грошових коштів на випадок покриття непередбачених витрат у процесі діяльності або на випадок збільшення обсягів діяльності; вчасна конвертація грошових коштів у високоліквідні фінансові інструменти та зворотній процес;
- збалансувати рівень дебіторської заборгованості шляхом виокремлення потенційних дебіторів, пришвидшення платежів за допомогою рефінансування дебіторської заборгованості (спонтанне фінансування, факторинг, облік або продаж векселів, форфейтинг), сформування умов і принципів кредитної політики щодо клієнтів та покупців підприємства.

Узагальнена та структуризована схема управління активами ТОВ «АГРОДАР-БАР» наведена на рисунку 3.2.

Серед проблем ТОВ «АГРОДАР-БАР» є недостатня ліквідність. Недостатність ліквідності вказує на те, що підприємство не може погасити свої поточні зобов'язання. Це призводить до продажу довгострокових інвестицій та необоротних активів, а в найгіршому випадку може призвести й до неплатоспроможності та банкрутства. Для власників суб'єкта господарювання недостатня ліквідність означає зменшення прибутковості або навіть збиток.

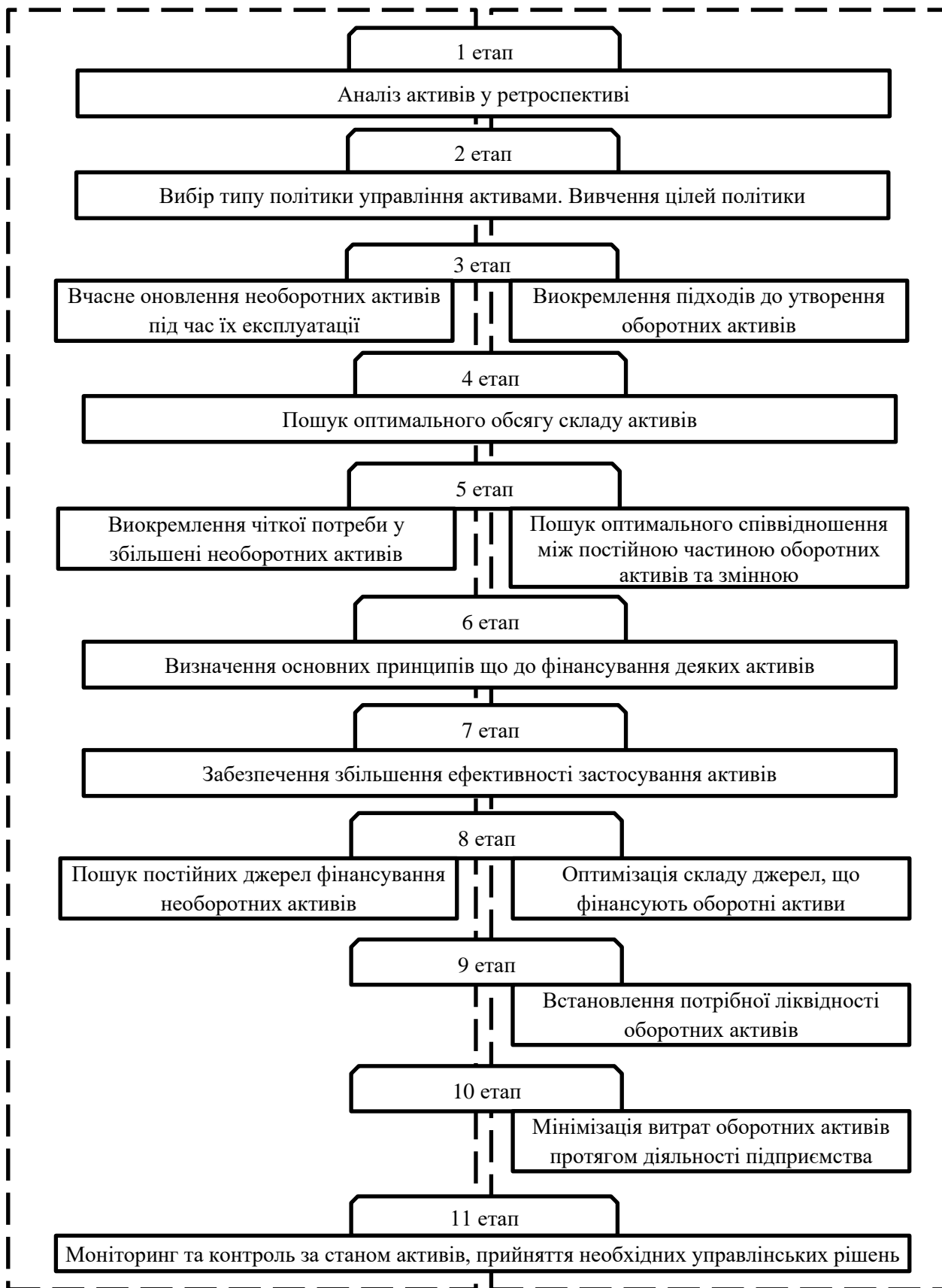

Рисунок 3.2 – Структурна схема управління активами ТОВ «АГРОДАР-БАР»
(запропоновано автором)

Оптимізувати ліквідність підприємства можна за допомогою чіткого механізму фінансової стабілізації, тобто системи заходів, що спрямовані як на зменшення зобов'язань підприємства з одного боку, так і на збільшення грошових активів, що покриватимуть ці зобов'язання з іншого боку.

«Підприємство може зменшити свої зобов'язання за рахунок: зменшення розміру постійних витрат; продовження строків кредиторської заборгованості за товарними операціями. А збільшити суму грошових активів підприємство може за рахунок: рефінансування дебіторської заборгованості (шляхом факторингу, форфейтингу); прискорення оборотності дебіторської заборгованості (шляхом скорочення термінів надання комерційного кредиту); оптимізації запасів» [42].

Що до управління пасивами підприємства, то тут має вирішуватись насамперед питання оптимізації структури капіталу. Саме структура капіталу суб'єкта господарювання є основним показником його фінансового стану, а також здатності ефективно функціонувати в умовах конкурентних на ринку.

За результатами аналізу капіталу ТОВ «АГРОДАР-БАР» було з'ясовано, що частка статутного капіталу має низьке значення – 0,08% в 2021 році у структурі капіталу, а власний капітал підприємства взагалі має від'ємне значення, адже значення нерозподіленого збитку є високим, хоча спостерігається тенденція до зменшення: -197629 тис. грн в 2019 році до -104960 тис. грн у 2021 році. Це говорить про те, що менеджмент підприємства правильно чинить, зменшуючи обсяг непокритих збитків. ТОВ «АГРОДАР-БАР» потрібно зайнятись формуванням нерозподіленого прибутку, також доцільним буде дофінансування акціонерами статутного капіталу підприємства та формування мінімального резерву капіталу, що в підсумку збільшить власний капітал і забезпечить фінансову стійкість підприємства.

Отже, з'ясуємо основні шляхи оптимізації структури капіталу підприємства.

Фінансовим менеджерам підприємства необхідно наперед визначити, з яких саме джерел фінансових ресурсів буде утворений капітал цього суб'єкта господарювання. Найбільш ефективним для нього буде таке співвідношення

власного і позикового капіталу, що за визначеного власниками капіталу нормативного показника прибутковості на інвестований капітал дає можливість привести до мінімуму його середньозважену вартість, іншими словами водночас оптимальним буде співвідношення між ризиком та прибутковістю діяльності підприємства та досягає максимуму його ринкова вартість, тобто ціна корпоративних прав.

«Оптимізація структури капіталу – це процес безперервного пристосування формування капіталу підприємства до перемін у середовищі його функціонування згідно з тенденціями в економіці як держави, так і світовій економіці» [16].

Проаналізувавши різні джерела економічної літератури, можна зробити висновок, що більшість авторів виділяє наступні методи оптимізації структури капіталу:

- «оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності;
- оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації її вартості;
- оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків» [3].

Метод за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності базується на багатоваріантних обчисленнях рівня рентабельності власного капіталу при різних варіантах структури капіталу, при цьому застосовується механізм фінансового левериджу. Для цього використовується наступна формула:

$$ЕФЛ = (1 - C_{пп}) \cdot (КВР_a - СРСВ) \cdot \frac{ПК}{ВК}, (3.1)$$

де $C_{пп}$ – ставка податку на прибуток, що виражена десятковим дробом;

$КВР_a$ – коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів), %;

СРВС – середній розмір процентів за кредит, що сплачує підприємство за використання позикового капіталу, %, що можна визначити за формулою:

$$\text{СРВС} = \frac{\text{фактичні фінансові витрати на обслуговування заборгованості}}{\text{загальна сума позикових коштів}} \cdot 100\%; \quad (3.2)$$

ПК – середня сума позиченого капіталу, що використовується підприємством;

ВК – середня сума власного капіталу підприємства.

Даний показник показує рівень додатково сформованого прибутку власним капіталом при різних варіантах структури використання позикового капіталу. Завдяки ефекту фінансового левериджу обґрунтовується взаємозв'язок прибутку з вартісною оцінкою активів, що були використані для одержання визначеного прибутку.

«Ефект фінансового левериджу вказує відсоток на який збільшується рентабельність власного капіталу суб'єкта господарювання завдяки застосуванню позикового капіталу не дивлячись на платний характер цього виду капіталу» [46, с. 202].

Ефект фінансового важеля формується з таких компонентів:

– диференціалу, тобто різниці між рентабельністю вкладеного капіталу та середньою ставкою відсотка за позиковими коштами після оплати податків;

– плеча ПК/ВК – співвідношення між позиковим та власним капіталами.

Другий компонент є мультиплікатором зміни диференціала, інакше кажучи підсилює його дію в усіх напрямках, і в позитивному, і в негативному. Тому, коли диференціал буде мати позитивне значення, тоді збільшувати частину позикового капіталу буде вигідно і при цьому збільшуючи рентабельність власного капіталу. А також, навпаки, коли показник диференціалу буде від'ємним, то в наслідок збільшення плеча фінансового важеля здійснюється «проїдання» власного капіталу, і як підсумок це може бути руйнівним для підприємства.

Позитивний ефект фінансового левириджу буде тоді, коли позиковий капітал, за яким сплачується фіксований відсоток, застосовується підприємством у його діяльності так, що дає вищий прибуток, ніж фінансові витрати, в цьому випадку дохідність сукупного капіталу більша за середньозважену ціну позикових коштів.

Оптимізуємо структуру капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності, використовуючи ефект фінансового левириджу ТОВ «АГРОДАР-БАР» у 2021 році, таблиця 3.1.

Таблиця 3.1 – Аналіз варіантів структуру капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності, із знаходженням коефіцієнта фінансового левириджу ТОВ «АГРОДАР-БАР»

Показник	2021 р., тис. грн	Варіанти		
		1) 10/90%	2) 20/80%	3) 30/70%
Сукупний капітал	362134	362134	362134	362134
Власний капітал	-10203	36213,4	72426,8	108640,2
Позиковий капітал	372337	325920,6	289707,2	253493,8
Коефіцієнт фінансового левириджу	-6,6	1,62	0,72	0,42

Обчислення коефіцієнту фінансового левириджу за реальними показниками ТОВ «АГРОДАР-БАР»:

$$EFL_p = (1 - 0,18) \cdot (0,34 - 0,12) \cdot \frac{372337}{-10203} = -6,6;$$

$$EFL_{1B} = (1 - 0,18) \cdot (0,34 - 0,12) \cdot \frac{325920,6}{36213,4} = 1,62;$$

$$EFL_{2B} = (1 - 0,18) \cdot (0,34 - 0,12) \cdot \frac{289707,2}{72426,8} = 0,72;$$

$$EFL_{3B} = (1 - 0,18) \cdot (0,34 - 0,12) \cdot \frac{253493,8}{108640,2} = 0,42.$$

Отже, за результатами дослідження видно, що для ТОВ «АГРОДАР-БАР» оптимальною структурою капіталу буде 1 варіант обчислення, тобто 10% капіталу складатиме власний капітал, а 90% позиковий. Ефект фінансового левериджу в даному варіанті буде максимальним – 1,62. Отже, підприємству можна у діяльності застосовувати більший обсяг позикових коштів, при цьому найбільший рівень фінансової рентабельності буде тоді, коли власний капітал дорівнюватиме 10% у структурі капіталу.

Наступним методом є метод оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації вартості. Він базується на здійсненні попередньої оцінки як власного так і позичкового капіталів при різноманітних умовах їх утворення, обслуговування, а також виконання багатоваріантних обчислень середньозваженої вартості капіталу і як результат - пошук найреальнішої ринкової вартості суб'єкта господарювання. Застосовуючи капітал з різних джерел, управлінці стараються оптимізувати структуру капіталу, для того, щоб мінімізувати середньозважену вартість капіталу, тобто середню плату за ці різні джерела фінансування.

Пошук оптимальної структури капіталу за наступним методом, тобто за критерієм мінімізації рівня фінансового ризику напряду зв'язаний з обранням дешевших джерел фінансування активів суб'єкта господарювання. Підприємства у цьому випадку мають можливість використовувати наступні підходи до фінансування груп активів завдяки капіталу:

– консервативний, за яким використовується власний капітал і довгострокові зобов'язання для створення необоротних активів, а також частини оборотних активів. При використанні цього підходу ризик на мінімальному рівні, адже поточні зобов'язання застосовуються підприємством у невеликих розмірах для утворення змінної частини оборотних активів. Недоліком цього підходу є те, що ця політика може бути дуже обтяжлива для суб'єкта господарювання;

– агресивний підхід передбачає використання власного капіталу та довгострокових зобов'язань тільки для того, щоб фінансувати необоротні активи.

А весь розмір оборотних активів формуються завдяки короткостроковим зобов'язанням. Цей підхід передбачає застосування капіталу найнижчої вартості, але з іншої сторони він обмежений більш високим ризиком втрати капіталу;

– компромісний підхід забезпечує фінансування як необоротних активів, так і постійної частини оборотних активів тільки завдяки власному капіталу та довгостроковим зобов'язанням. А змінна частина оборотних активів буде фінансуватись за рахунок короткострокових зобов'язань. Цей підхід фінансування активів дає змогу добитись компромісу між показниками вартості капіталу, а також ризиком втрати капіталу. Проте на сьогоднішній час банки зазвичай рідко надають довгострокові кредити суб'єктам господарювання. Тому обрана модель також має свої недоліки. Порівняння підходів до фінансування груп активів за рахунок капіталу здійснено у таблиця 3.2.

Таблиця 3.2 – Порівняння підходів до фінансування груп активів

	Підходи до фінансування активів		
	Консервативний	Агресивний	Компромісний
Сутність	власний капітал і довгострокові зобов'язання використовуються для створення необоротних активів, а також частини оборотних активів	використання власного капіталу та довгострокових зобов'язань для фінансування необоротних активів. А весь розмір оборотних активів формуються завдяки короткостроковим зобов'язанням	фінансування необоротних активів і постійної частини оборотних активів завдяки власному капіталу та довгостроковим зобов'язанням. А змінна частина оборотних активів фінансується за рахунок короткострокових зобов'язань
Ступінь ризикованості	ризик втрати капіталу на мінімальному рівні	досить високий ризик втрати капіталу	порівняно низький ризик втрати капіталу
Вартість капіталу	використання високої вартості капіталу	найнижча вартість капіталу	низька вартість капіталу
Практичне використання	носить штучний характер	зустрічається рідко	зустрічається частіше

Джерело: побудовано автором на основі [21]

Отже, в основі кожного з розглянутих методів тільки один конкретний показник. Проте найраціональнішим для забезпечення оптимальної структури елементів капіталу суб'єкта господарювання має бути такий метод, що базується одночасно на максимізації підвищення рентабельності власного капіталу з одної сторони, та мінімізації середньозваженої вартості капіталу з іншої.

«В цілому багато економістів-вчених доходять до думки, що 100%-й позиковий капітал, а також і 100% власного фінансування є однозначно неефективним методом управління, тому для підприємства стоїть завдання визначити саме таку структуру капіталу, при якій середньозважена вартість капіталу та розмір фінансового левериджу будуть найбільш оптимальними» [3].

Висновки

В сучасних умовах на ринку економіки, з метою ефективного проведення діяльності та зведення до мінімуму усіх фінансових ризиків кожному суб'єкту господарювання потрібно організоване, ефективне управління активами і пасивами.

На сьогоднішній день вченими-економістами запропонована сукупність різних підходів до визначення понять «активи» та «пасиви» підприємства. При цьому усі думки науковців трохи відрізняються, але з кожним роком стають більш обґрунтованими та набувають розвитку. Будь-яке підприємство, для того щоб досягти сталого розвитку і підвищення своєї прибутковості, має застосовувати при управлінні одночасно постійні правила економічної теорії, а також обов'язково звертати увагу на тенденції часу у сучасних ринкових відносинах.

Отже, активи підприємства представляють собою сукупність господарських засобів, що формуються завдяки власним і позиковим коштам. До активів входять ресурси, що контролюються підприємством, використання яких обумовлює збільшення економічних вигід. А пасивами називається сукупність джерел (власний та позичений капітал) за рахунок яких фінансується актив балансу. Основна ціль формування капіталу суб'єкта господарювання – це задоволення потреби у закупівлі потрібного обсягу активів і забезпечення оптимальної його структури з урахуванням умов ефективного використання капіталу.

Розробка та впровадження ефективного управління активами та пасивами є одним з головних завдань підприємства. Адже саме ефективний процес управління активами та пасивами допоможе досягнути оптимального рівня ліквідності, убезпечить платоспроможність і фінансову стійкість суб'єкта господарювання, при цьому воно зможе досягнути важливих переваг на ринку, а також забезпечити конкурентоспроможність.

Управління активами підприємства – це складний механізм, що забезпечує ефективне формування та використання активів, моніторинг обсягу, складу, структури при цьому враховуючи вплив на це різних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

Основною метою політики управління необоротними активами є забезпечення вчасного оновлення необоротних активів, а також найвищу можливу ефективність їх використання.

А основна суть політики управління оборотними активами проявляється у формуванні необхідного обсягу і складу оборотних активів, а також визначення оптимальної структури джерел їх фінансування.

Головною метою процесу управління пасивами - це аналіз структури пасивів, побудова оптимальної структури капіталу. При цьому основною проблемою слугує здійснення вибору між ризиком і дохідністю. Саме від структури капіталу дуже залежать умови формування наступних економічних показників підприємства: рентабельність активів та власного капіталу, фінансова стійкість та платоспроможність, рівень фінансових ризиків і в цілому ефективність фінансового менеджменту.

Провівши аналіз обсягу активів та пасивів підприємств України за видами економічної діяльності протягом 2019-2021 років бачимо, що найбільша частина коштів зосереджена у промисловості (33%), оптовій та роздрібній торгівлі (21%), сільському господарстві (10%).

Менеджменту ТОВ «АГРОДАР-БАР» потрібно впровадити власну стратегію, та прагнути до її досягнення, для побудови стійкої і оптимальної політики управління активами та пасивами. Це особливо актуально, оскільки провівши аналіз активів та пасивів підприємства, можна зробити висновок, що підприємство має низку проблем, а саме: недостатній рівень оборотних активів у структурі активів, це свідчить про низьку мобільність структури майна; немає регулярного моніторингу та оновлення основних засобів; недостатня ліквідність

балансу підприємства; наявність значного обсягу непокритих збитків; високий рівень позикових коштів; від'ємний обсяг власного капіталу.

Шляхи вирішення даних проблем такі:

- визначити необхідну кількість запасів підприємства, провівши оцінку доцільної потреби в ресурсах на певний період, а також регулярний контроль за ними;
- оптимізувати розмір грошових коштів;
- збалансувати рівень дебіторської заборгованості;
- визначити найвигідніші форми оновлення та модернізації основних засобів на простій та розширеній основі;
- ефективно використовувати вже наявні на підприємстві основні засоби та нематеріальні активи;
- обрати найкращі методи нарахування амортизації основних засобів;
- оптимізувати структуру капіталу;
- дофінансувати статутний капітал підприємства;
- сформувати мінімальний резерв капіталу.

Проаналізувавши фінансову стійкість ТОВ «АГРОДАР-БАР» за 2019-2021 роки, можна віднести дане підприємство до четвертої групи – «кризовий стан». Проте, ТОВ «АГРОДАР-БАР» успішно працює і за останній аналізований період 2021 р. мало позитивний фінансовий результат, тобто прибуток. Для покращення фінансово-майнового стану підприємства потрібно провести такі заходи:

- акумуляція внутрішніх резервів підприємства, що можливо зробити за рахунок проведення реструктуризації активної частини балансу підприємства;
- збільшення виручки від надання послуг елеватора;
- зменшення собівартості надання послуг;
- збалансування дебіторської заборгованості і рефінансування;
- прогнозування та моніторинг діяльності підприємства.

Список використаної літератури

1. Бланк І. О. Управління активами і капіталом підприємства : підручник. Київ : Ніка-центр, Ельга, 2003. 448 с.
2. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. Житомир: ПП Рута, 2000. 640 с.
3. Вартість і оптимізація структури капіталу. URL : https://msn.khnu.km.ua/pluginfile.php/481837/mod_resource/content/1/Тема_6.pdf (дата звернення 02.12.2022).
4. Васильців Т. Г., Іляш О. І., Міценко Н. Г. Вартість капіталу малого підприємства та основні сфери його використання : навч. посібник/ ред.: Т.Г. Васильців. Київ: Знання, 2013. 446 с. URL : https://pidru4niki.com/1427060960950/ekonomika/vartist_kapitalu_malogo_pidpriyemstva_osnovni_sferi_yogo_vikoristannya (дата звернення 25.11.2022).
5. Васьківська К. В., Сич О. А. Фінансовий менеджмент : навч. посібник. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2017. 236 с. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/посібник-ФМ-30.pdf> (дата звернення 17. 11. 2022)
6. Власова Н. О., Міщенко В. А., П'ятак Т. В., Кочетова Т. І., Котлярова А. В. Фінанси підприємств : підручник / ред. : проф. Н.О. Власової. Харків: Світ Книг, 2018. 437 с.
7. Господарський кодекс України: кодекс: офіц. текст: за станом 19.08.2022 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 01. 12. 2022)
8. Данілов О. Д., Паєнко Т. В. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях : навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 256 с.
9. Денисенко Є.С., Румик І.І. Особливості управління оборотними та необоротними активами підприємства. Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку :

матеріали міжнародної конференції (21-22 листопада 2019 р.). Київ, 2019. С. 218-222. URL : https://library.krok.edu.ua/media/library/category/materiali-konferentsij/2019-11-22-21_1_materiali-conference-krok.pdf#page=220 (дата звернення 05.12.2022).

10. Держреєстр підприємств. ТОВ «АГРОДАР-БАР» URL: <https://www.ukraine.com.ua/uk/egrpou/35599189/> (дата звернення 19. 11. 2022)

11. Донін Є. О. Політика управління оборотними активами сучасного підприємства. *Фінанси, облік, банки.* - 2017. №1 (22). С. 231-240.

12. Каціман С.О., Шаманська О.І. Вдосконалення системи управління активами підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки.* - 2017. № 20. С. 357-361.

13. Квачук Я. Г. Стратегії управління оборотними активами в ТНК. *Економічний простір.* 2013. № 76. С. 230–242.

14. Кнейслер О. В., Квасовський О. Р., Ніпіаліді О. Ю. Фінансовий менеджмент: підручник / ред.: д-ра екон. наук, проф. О. В. Кнейслер. Тернопіль : Вид-во «Економічна думка», 2018. 478 с. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/37232/1/Кнейслер.pdf> (дата звернення 10.11.2022).

15. Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент. Київ: Знання, 2008. 483 с

16. Крупка М. І., Ковалюк О. М., Коваленко В. М. Фінансовий менеджмент : підручник / ред.: д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 440 с. URL : <https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/Finansovyyu-menedzhment-1.pdf> (дата звернення 10.11.2022).

17. Кушельний М.В., Линник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Київ : КНЕУ, 2001. 334 с.

18. Куц Л. Л. Капітал підприємства: формування та використання : опорний конспект лекцій. Тернопіль : ТНЕУ, 2012. 114с. URL :

<http://dspace.wunu.edu.ua/retrieve/15643/Конспект%20лекцій.pdf> (дата звернення 22.11.2022)

19. Лаврик О. Формування власного капіталу та його значення у фінансовій діяльності суб'єкта господарювання. *Економічний аналіз*. - 2021. Том 31. № 1. С. 296-305.

20. Лотюк М.В. Управління активами підприємства. *ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ*. 2017. № 1 (14). С. 62-66. URL : <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/709335.pdf> (дата звернення 23.11.2022).

21. Лубкей Н. П. Теоретичні засади управління капіталом підприємства. - *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2019. № 1. Т. 1. С. 38-45. URL : <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/dec/20450/lubkey.pdf> (дата звернення 26.11.2022).

22. Михлик Ю. В. Моделі В. Баумоля та М. Міллера—Д. Орра — особливості визначення оптимального залишку грошових коштів та їх еквівалентів. URL : <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/5968/84%20-%2087.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 03. 12. 2022)

23. Мних Є. В., Барабаш Н.С. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 536 с.

24. Олійник Л.В. Сучасні підходи до ефективного управління ресурсами та активами підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. - 2012. №4, Т.2. С. 206-209.

25. Олійник Т. О., Мірошніченко О. В. Основні напрями підвищення ефективності управління активами. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. №21. С. 73-77. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/21_2014/16.pdf (дата звернення 20.11.2022).

26. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – URL : <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення 28.11.2022).

27. Політика управління необоротними активами підприємства. URL : <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/5174/1/2.pdf> (дата звернення 01. 12. 2022)

28. Польова О. Л., Фурман І.В. Принципи управління дебіторською заборгованістю аграрних підприємств на регіональному рівні. URL : <http://repository.vsau.org/getfile.php/1754.pdf> (дата звернення 03. 12. 2022)

29. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання : підручник. Тернопіль: Економічна думка, 2001. 365 с.

30. Приступа Л. А., Кудрик Н. В. Актуальні аспекти управління фінансово-майновим забезпеченням підприємства у кризових умовах функціонування. *Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика* : збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол.: Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та ін. (відп. ред. Н. А. Хрущ). Хмельницький : ХНУ, 2022. С. 14-16.

31. Приступа Л., Кудрик Н. Аналітична оцінка сучасного стану та динаміки активів підприємств України. *Theoretical methods and improvement of science*. - 2022. С. 58-62.

32. Причепя І. В., Кравець Н. В. Теоретичні засади управління активами підприємства. *Економічний простір*. - 2012. №60. С. 249-257.

33. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: закон : офіц. текст : за станом 10.08.2022р. – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 10.11.2022).

34. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : положення : офіц. текст : за станом 10.08.2021р. – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n147> (дата звернення 12.11.2022).

35. Роганова Г. М. Стратегія фінансування оборотних активів. *Економічний часопис XXI*. 2013. № 29. С.82–85.

36. Рясних Є.Г. Основи фінансового менеджменту : навч. посібник. Київ:

ВЦ «Академія», 2010. 336 с.

37. Садовська І. Б., Божидарнік Т. В., Нагірська К. Є. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2013. 688 с. URL : https://pidru4niki.com/1635031853207/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/buhgalterskiy_oblik (дата звернення 05.12.2022).

38. Сердюков К. Г., Андруха К. С. Управління активами та пасивами підприємства в сучасних умовах. URL : <http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/17616/1/Сердюков%20К.%20Г.%20с%20Андруха%20К.%20Управління%20активами%20і%20пасивами%20підприємства.pdf> (дата звернення 20.11.2022).

39. Сопко В.В. Бухгалтерський облік: навч. посібник. Київ : КНЕУ, 1998. 448 с.

40. Управління активами URL : https://msn.khnu.km.ua/pluginfile.php/481838/mod_resource/content/1/Тема_7.pdf (дата звернення 20.11.2022)

41. Філіна Г. І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 424 с.

42. Фоврій Ю. В., Демчук Н. І. Напрямки покращення платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. URL: http://www.rusnauka.com/11_NPE_2014/Economics/3_166369.doc.htm (дата звернення 04. 12. 2022)

43. Хоменко М., т Мирошниченко Г.Б. Шляхи підвищення ефективності управління активами підприємства. Актуальні проблеми розвитку менеджменту, фінансів та фінансової науки: ідеї та їх впровадження: Збірка матеріалів Всеукраїнської наукової конференції (із зарубіжною участю) (м. Покровськ, 12-14 травня 2020 р.). Покровськ : ДВНЗ «ДонНТУ», 2020. С. 132-136. URL : <https://donntu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/Збірка-2020.pdf#page=134> (дата звернення 05.12.2022).

44. Чебанова Н. В. Комплексний підхід до системи стратегічного управління активами підприємств залізничного комплексу : монографія /

Українська держ. академія залізничного транспорту. Харків : УкрДАЗТ, 2009. 305 с.

45. Шаманська О.І. Вдосконалення системи управління активами підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. - С.357-361.

46. Шкільник І.О., Боярко І.О., Сюркало Б.І. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. Суми : Університетська книга, 2009. 301 с. URL : https://dut.edu.ua/uploads/1_1600_37758854.pdf (дата звернення 10.11.2022).

47. Янковська В.А., Семенець А.О., Кузнецова С.О. Управління активами та пасивами підприємства. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. - 2013. № 6. С. 111-114. URL : https://www.researchgate.net/profile/Alina-Semenets-2/publication/351333942_Upravlinna_aktivami_ta_pasivami_pidpriemstva/links/60918f5192851c490fb6ef3d/Upravlinna-aktivami-ta-pasivami-pidpriemstva.pdf (дата звернення 18.11.2022).